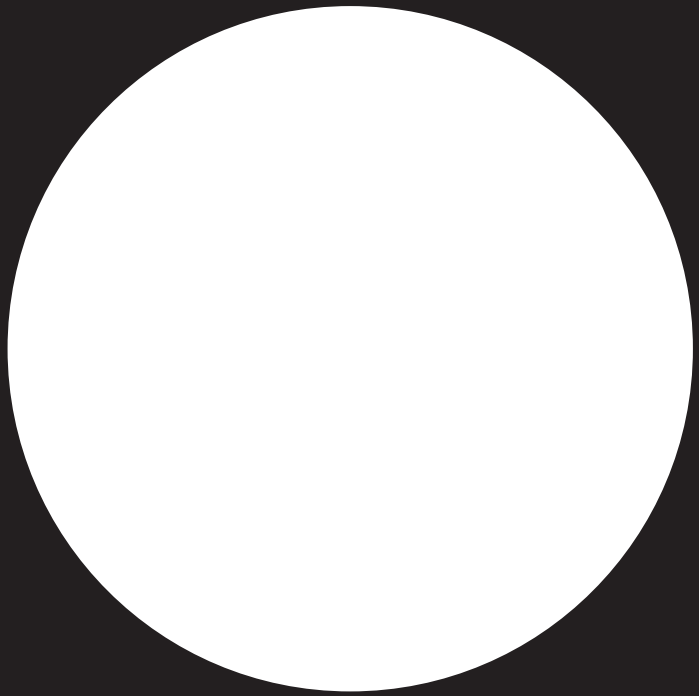

Idé trädgården Lucus
som koncept, arbetsprocess och fenomen

Examensarbete i landskapsarkitektur av Kina Bergdahl
Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU
Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp 2009

SLU
Sveriges lantbruksuniversitet

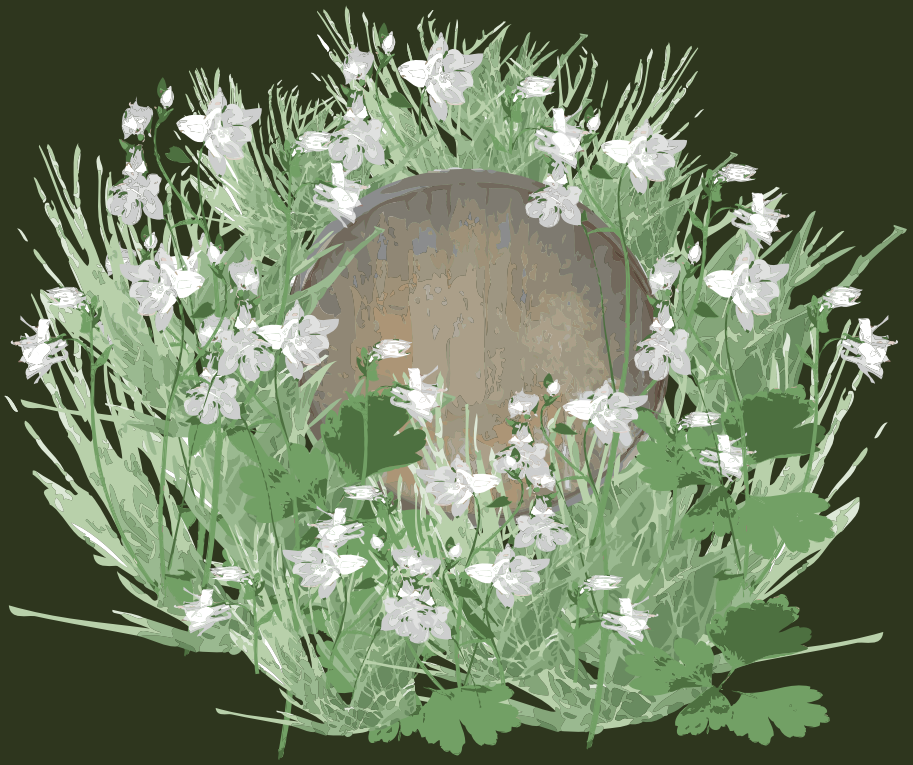

Idéträdgården Lucus som koncept, arbetsprocess och fenomen
The theme garden Lucus as a concept, work process and phenomenon

Kina Bergdahl

Examensarbete inom Landskapsarkitektprogrammet, 30 hp, EX0375, 30 hp, Avancerad E
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap, område Landskapsarkitektur
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Alnarp 2009

Handledare: Eva Gustavsson och Magnus Svensson
Examinatorer: Allan Gunnarsson och Pär Gustafsson

Nyckelord: idéträdgård, conceptual garden, koncept, arbetsprocess, hållbar utveckling, sustainable development, concept, utställningsträdgård, koncepträdgård

Foton och illustrationer av Kina Bergdahl om inget annat uppges.

L U C U S betyder glänta eller helig plats

I n n e h å l l

Förord	8
Sammanfattning	9
Abstract	9
Inledning	10
T ä v l i n g e n	12
Övningen	14
Trädgårdsföreningen	16
Platsbesök	19
Skissprocessen	20
Infallsvinklar	22
Drömbilden	25
Hotet	26
Skisser	28
Förslaget	30
Mottagande	38
B e a r b e t n i n g	40
Modeller	42
Växter	44
Planteringsplan	46
Väggar	48
Kanter	49
Ljud	50
Rök	51
Taket	52
Illustrationer	54
F ö r v e r k l i g a n d e t	56
Byggetapp 1, 14-18 april	64
Byggetapp 2, 21-23 maj	104
Byggetapp 3, 29 maj	130
Byggetapp 4, 5-7 juni	138
Pressvisning, 17 juni	146

R e s u l t a t 152
Invigning, 28 juni 158
Respons 171
Utveckling

R e f l e k t i o n e r 176
Trädgårdens roll i samhället 178
Fenomenet idéträdgård 180
Konceptualism inom landskapsarkitekturen 182
Trädgårdsfestivaler 184
Chelsea Flower Show, England 186
Chaumont-sur-Loire, Frannkrike 188
Jardin de Métis, Canada 193
Westonbirt, England 194
Cornerstone Gardens, USA 194
Ponte de Lima, Portugal 197
Bilbaojardín, Spanien 198
Göteborgs lustgårdar, Sverige 200

Slutord - ringar på vattnet 203

Referenser 204

F ö r o r d

Denna rapport är en del av mitt examensarbete i landskapsarkitektur vid Institutionen för Landskapsarkitektur i Alnarp. Arbetet motsvarar 30 högskolepoäng. Halva arbetet har bestått i att gestalta och förverkliga en idéträdgård. Detta efter att ha blivit utsedd att representera Alnarp på en utställning på Trädgårdsföreningen i Göteborg under sommaren 2008. Arbetet har periodvis varit mycket intensivt, inte minst fysiskt och listan över vänner och bekanta som hjälpt till kan göras lång. Hela processen från idé till färdigt resultat har krävt mycket tålamod, viljestyrka och envishet. Trots att det i stunder känts mig nästan övermäktigt, har det varit bland det roligaste jag gjort och det har dessutom lett vidare till mycket positivt inför framtiden. Rapporten är en sammanställning av arbetet med min idéträdgård Lucus. Den innehåller också en reflekterande del kring fenomenet idéträdgård. Till grund för reflektionerna ligger till viss del litteraturstudier, men framförallt egna tankar och observationer.

Tack Tobias Nordlund och övrig personal på Trädgårdsföreningen, Alnarps trädgårdslaboratorium och Alnarps parkförvaltning, studenter på trädgårdsingenjörprogrammet åk 2 samt Karin Svensson, Martin Hadmyr, Julia Andersson, Petra Thorpert, Ilona Steen, Sanna Nordlander, Daniel Larsson, Karin Frejd, Elin Andersson, Anna Hall, Stina Antesson, Karin von Zweigbergk, Klara Wallby, Niklas Ögren och John Wadbro,Lalle, Fosie plast, Arons bildemontering och Kalle Frank med personal i Brudaremossen.

Särskilt tack till mina handledare Magnus Svensson och Eva Gustavsson.

Till sist ett stort tack till mina stolta föräldrar Kjell och Gunilla Bergdahl för att ni alltid, alltid finns där!

Malmö den 29 januari 2009

Sammanfattning

Hösten 2007 gick jag en kurs i växtkomposition på Alnarp. Kursens huvuduppgift var att göra ett förslag till en idéträdgård, vilken skulle representera Alnarp som utbildningsort på en utställning på Trädgårdsföreningen i Göteborg under sommaren 2008. Temat för trädgården var bestämt till ”hållbar utveckling” och vi hade drygt två veckor på oss till förslagsarbetet. Jag vann tävlingen och jobbade under våren och sommaren 2008 med att utveckla och realisera mitt förslag. Trädgårdsutställningen invigdes den 28 juni 2008 och var öppen fram till den 28 september. I examensarbetet redovisar jag hela arbetsprocessen, från kursen i växtkomposition till det färdiga resultatet och det som därefter följde. Arbetet avslutas med en reflekterande del, som handlar om fenomenet idéträdgård.

Abstract

During the autumn of 2007 I attended a course in plant composition in Alnarp. The main task during the course was to make a proposal for a theme garden that was going to represent the school at an exhibition in the Garden Society in Göteborg, during the summer of 2008. The theme for the garden was set to “sustainable development” and we had fully two weeks to work with the proposal. I won the competition and during the spring and summer of 2008 I developed and realized my idea. The garden exhibition was inaugurated the 28th of June and was open until the 28th of September. In the thesis I have made an account for the whole working process, from the course in plant composition to the final result and what followed after that. The work ends with a reflecting part about the theme garden as phenomenon.

Inledning

Denna bok är bara en del av mitt examensarbete. Det huvudsakliga resultatet är en egenhändigt byggd idéträdgård vid en utställning i Göteborg. Jag har försökt göra detta faktum tydligt genom mitt sätt att utforma och disponera den här boken. Utseendemässigt är boken en direkt överföring av trädgårdens form, fyrkantig med en svart ovansida med ett hål över en glänta.

Jag har valt att dela in mitt examensarbete i fem delkapitel, Tävlingen, Bearbetning, Realisering, Resultat och Reflektioner. Det första kapitlet Tävlingen beskriver den uppgift, som var upprinnelsen till att jag över huvud taget kom att göra en idéträdgård som examensarbete. Bearbetningskapitlet beskriver hur jag omarbetade mitt ursprungliga förslag till att bli realiserbart och dessutom leva upp till satta krav och egna önskemål. Kapitlet Realisering innehåller det största antalet sidor, men samtidigt mycket lite text. Det är en slags fotodagbok , där man kan följa hela byggandet av trädgården. Tanken är att det ska kännas lite som om man som läsare får stiga in i själva byggprocessen. Jag vill också att kapitlet tydligt ska avspegla att det just är det utförda praktiska arbetet som till största delen utgör mitt examensarbete. Detta följs sedan av Resultat som i ord och bild visar hur trädgården kom att se ut och hur den uppfattades av besökare och media. Avslutningsvis, i kapitlet Reflektioner, sätts trädgården i perspektiv till sin samtid och andra konceptuella trädgårdar.

Jag vill än en gång påpeka att detta arbete inte hade gått att genomföra på egen hand. Många är de personer som hjälpt mig i alla arbetets delar. Vänner och bekanta har ställt upp på kort varsel, trots att jag inte kunnat erbjuda dem någon ersättning. Stort värde sätter jag på alla de personer som tagit sig tid att diskutera mina idéer och tankegångar, framförallt gäller detta min pappa Kjell Bergdahl. På Trädgårdsföreningen har det alltid funnits hjälp att få från personalen, hur stressade de än har varit. Inte minst gäller detta Tobias Nordlund, som var bygg- och anläggningsansvarig för utställningen. I arbetet med den här boken har jag haft min handledare Eva Gustavsson som stöd och min mamma Gunilla Bergdahl som outtröttlig korrekturläsare.

Genom hela projektet har Magnus Svensson, landskapsarkitekt och lärare på SLU Alnarp, varit mitt stora stöd. Hans erfarenheter och goda vilja har varit ovärderliga och jag vill därför tacka honom en extra gång.

Det här dokumentet är gjort med stor omsorg i ett försök att få idéträdgården Lucus, som ju är en temporär trädgård, att fortsätta existera, om än i en annan form.

”Kom med till rådjurens glänta, till tjäderspel på mossiga hällar. Skratta åt alla små roliga figurer på grodornas fest.

Gläds åt blommornas skönhet, åt poesi och dramatik bland både stora och små djur. Ta emot allt fint som bjuds i skogar, på ängar, vid stränder.

Men var rädd om naturen med allt som där lever och växer.

Våra barn och barnbarn ska också kunna ströva i friska skogar och finna gläntor där livet lyser och skimrar. Och de ska som vi kunna lyssna till rödhakens silverklara sång…”

Astrid Bergman Sucksdorff

Tävlingen

Hösten 2007 läste jag kursen “Växtkomposition” på Alnarp. Det här året hade SLU Alnarp blivit inbjuden att delta i en utställning på Trädgårdsföreningen i Göteborg med en idéträdgård. Utställningen skulle vara en del av storsatsningen “Göteborgs lustgårdar” där fyra stora trädgårdsanläggningar skulle ingå under sommaren 2008, Göteborgs botaniska trädgård, Liseberg, Gunnebo slott och Trädgårdsföreningen. Trädgårdsföreningen har under de senaste åren genomgått en större restaurering och i samband med nyöppnandet av anläggningen ville man ha ett modernt inslag i form av s.k. idéträdgårdar. Följaktligen bjöds ett antal erkända landskapsarkitekter och trädgårds-designers in, samt fem design- och trädgårdsskolor; HDK, Da Capo, SLU Alnarp, SLU Ultuna och Konstfack. Skolor-na tilldelades varsin ruta à 7x 7 meter med temat “hållbar utveckling”. Huvuduppgiften i växtkompositionskursen var en tävling om att få göra Alnarps idéträdgård.

Övningen

Denna övning delades ut under kursintroduktionen.

Bakgrund
På trädgårdsutställningar världen över visas exempel på olika trädgårdar. De som stannar kvar i minnet är oftast de som är uppbyggda kring ett dominerande tema som genomsyrar anläggningen. Färg, form, växter och materialval skapar temat.

Huvudsyfte med övningen
Att uppöva sin förmåga att gestalta/komponera karaktärsstarka miljöer, som från de stora formmässiga- och rumsliga helheterna ända ner till minsta detalj genomsyras av en idé/ett koncept.

Uppgiften
Den här uppgiften är individuell och går ut på att skapa ett gestaltningsförslag till en idéträdgård uppbyggd kring ett valfritt tema. Ni skall dock på ett eller annat sätt förhålla er till trädgårdsutställningens allmänna ”tema”: hållbar utveckling. Mer info om specifika krav/rekommendationer kring miljöhänsyn ges senare. Självklart skall ni dock försöka vara så fria som möjligt i tanken.

Platsen
Idéträdgårdarna kommer att ligga på den stora gräsplanen, den sk ”palmhusmattan” framför Palmhuset. Se bifogad plan. Varje idéträdgård är avskild från de andra trädgårdarna genom någon typ av rumsavgränsning, som är 2,40 m hög, på åtminstone två sidor.

Ekonomiska ramar/genomförbarhet
Ett riktmärke som ni även skall beakta i ert gestaltningsarbete är att den totala kostnaden för idéträdgården inte får överstiga ca 150.000 kr (jag återkommer med mer precisa uppgifter). Sponsring kan även bli aktuellt...vilket kan öppna upp för utökade möjligheter. Ert gestaltningsförslag till idéträdgård skall vara realistiskt....och genomförbart! Ni bör mao vid slutpresentationen kunna presentera en enklare ”kostnadsuppskattning” för förslagets olika ingående delar.

Inlämning
En presentation som till form och innehåll är kursen värdig, I den ska följande ingå:

- Utförlig beskrivning/redovisning av koncept/idé
- Säljande bildpresentation med detaljer och perspektiv samt karaktärsplan med motivering...mao det som krävs för att ge förslaget rättvisa.
- (Redovisning av referenser (förebilder/inspirationskällor), ej krav men ofta väldigt effektivt i presentationssammanhang.)
- Specifikation av alla materialval (planteringsplan, skala 1:50 rekommenderas, komplett med växtlista med antal växter, c/c-avstånd, markbeläggningar etc,), med motivering.
- Finns det några specifika konstruktioner med i förslaget måste även dessa redovisas.

Inlämningsformat
Görs på det sätt som bäst framhäver, åskådliggör och stämmer överrens med idén. Dock skall inlämningen ske utskrivet på papper (dokument på fil, USB-minne

mm accepteras inte!). Finns inga exceptionellt väl underbyggda briljanta idéer så är ett tips att A3-formatet ofta är ett både effektivt och lätthanterligt format. Önskemål om presentation i modellformat har framförts från Trädgårdsföreningens sida. Dessa modeller, alla, skall enligt uppgift ges plats och finnas med på utställningen vilket är en synnerligen bra idé utifrån flera aspekter.... men med tanke på tidsramen för uppgiften kan jag inte ha modellbygge som ett krav... men det är i många fall ett utmärkt sätt att presentera sitt förslag på.

G ö t e b o r g s l u s t g å r d a r - Den stora trädgårdsutställningen på Trädgårdsföreningen i Göteborg.
D e t v i n n a n d e f ö r s l a g e t ä r . . . .ett förslag kommer att väljas ut av en jury och kommer att, efter bearbetning, under våren 2008 uppföras och representera Växtkompositionskursen & SLU Alnarp på den stora trädgårdsutställningen i Trädgårdsföreningen, Göteborgs Lustgårdar. Idéträdgårdarna kommer att finnas på Trädgårdsföreningen under 2 växtsäsonger. Utställningen invigs och öppnas för de stora massorna den 28 juni 2008.

L y c k a t i l l ! . . .t a t i l l f ä l l e t i a k t , ... o c h h a f r a m f ö r a l l t r l k t i g t r o l i g t ! /Magnus

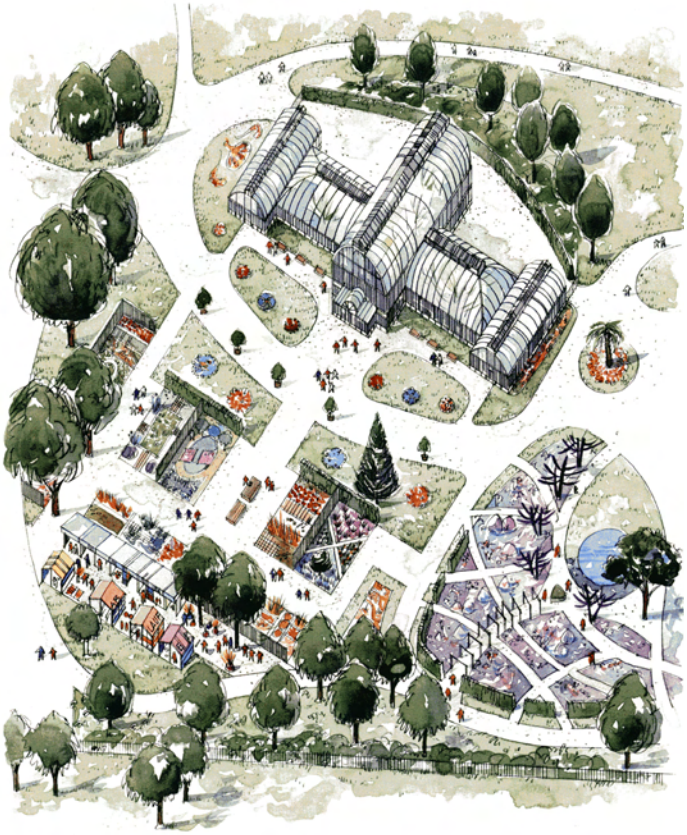

Trädgårdsföreningen

Trädgårdsföreningen är en park som ligger mitt emot Centralstationen, längs vallgraven i centrala Göteborg. Det är en av Sveriges äldsta och bäst bevarade parker. Föreningen bildades på initiativ av den trädgårdsintresserade kaptenen Henric von Normann år 1842. Det var en tid av upptäcktsresande och fascination för andra kulturer och det exotiska. Med The Royal Horticultural Society i England som främsta förebild bildades mötesplatser för trädgårdsentusiaster i form av trädgårdsföreningar runt om i Europa. Normann hade rest runt mycket och imponerats av bl. a Berlins botaniska trädgård, där stadens överklass vistades och njöt av växter från hela världen. Han såg framför sig en liknande anläggning hemma i Göteborg. Han fick med sig ett tiotal andra högt uppsatta män i staden och efter beslut av kung Carl XIV Johan avsatte staden mark för ändamålet. Finansieringen löstes genom försäljning av aktier till allmänheten och via privata donationer. 1843 började man anlägga parken utifrån engelska ideal med organiskt formade gångstråk och tapetgrupper med mönster av exotiska växter. Trädgårdsföreningen kom att bli en av landets främsta plantskolor med fröhandel som den främsta inkomstkällan.

Det karaktärsfulla Palmhuset byggdes 1878 och 1887 tillkom en restaurang och en konsertsal. Parken hade sin storhetstid från sekelskiftet fram till första världskriget. Därefter följde svårare tider och ekonomin gick allt sämre. 1975 övertogs parken av Göteborgs stad, som upprättade en plan för områdets framtid. Palmhuset blev byggnadsminnesmärkt 1985 och hela parken 1992, som första park någonsin i Sverige. För några år sedan beslutades att väcka nytt liv i anläggningen genom en restaurering i modern tappning. Målet var att Trädgårdsföreningen skulle återfå sin roll som samlingspunkt och centrum för trädgårdskonst.

Landskapsarkitekt Ulf Nordfjell fick uppdraget att leda en omfattande restaurering och utveckling av parken. Man valde parkens storhetstid kring sekelskiftet som förebild och återskapade de ursprungliga dragningarna av parkens gångstråk och många av de planteringsideal, som rådde under sekelskiftet. Detta gjordes i samspel med dagens kunskap, behov och ideal. Nya inslag i parken är bl. a. ett nytt rosarium med både gamla och moderna rosor, en ny rospark med en vigselcermoniplats och flera s.k. woodlands. De nya inslagen är designade av ett flertal kända internationella och svenska arkitekter och trädgårdsdesigners, Piet Oudolf, Julie Toll, Jaqueline van der Kloet och Gert Wingårdh är några. I samband med invigningen av Trädgårdsföreningen ordnades utställningen Göteborgs lustgårdar. Utställningen var ett samarbete mellan fyra trädgårdsanläggningar; Göteborgs Botaniska Trädgård, Liseberg, Gunnebo slott och Trädgårdsföreningen. Utställningen marknadsfördes som norra Europas största trädgårdsutställning och bland utställarna fanns många internationellt erkända namn. I utställningen på Trädgårdsföreningen ingick ett antal temporära idéträdgårdar, skapade av inbjudna landskapsarkitekter och designers. Utställningen hölls sommaren 2008 mellan den 28 juni och den 28 september.[1]

1 Berglund och Kvant, 2008, sid 8ff

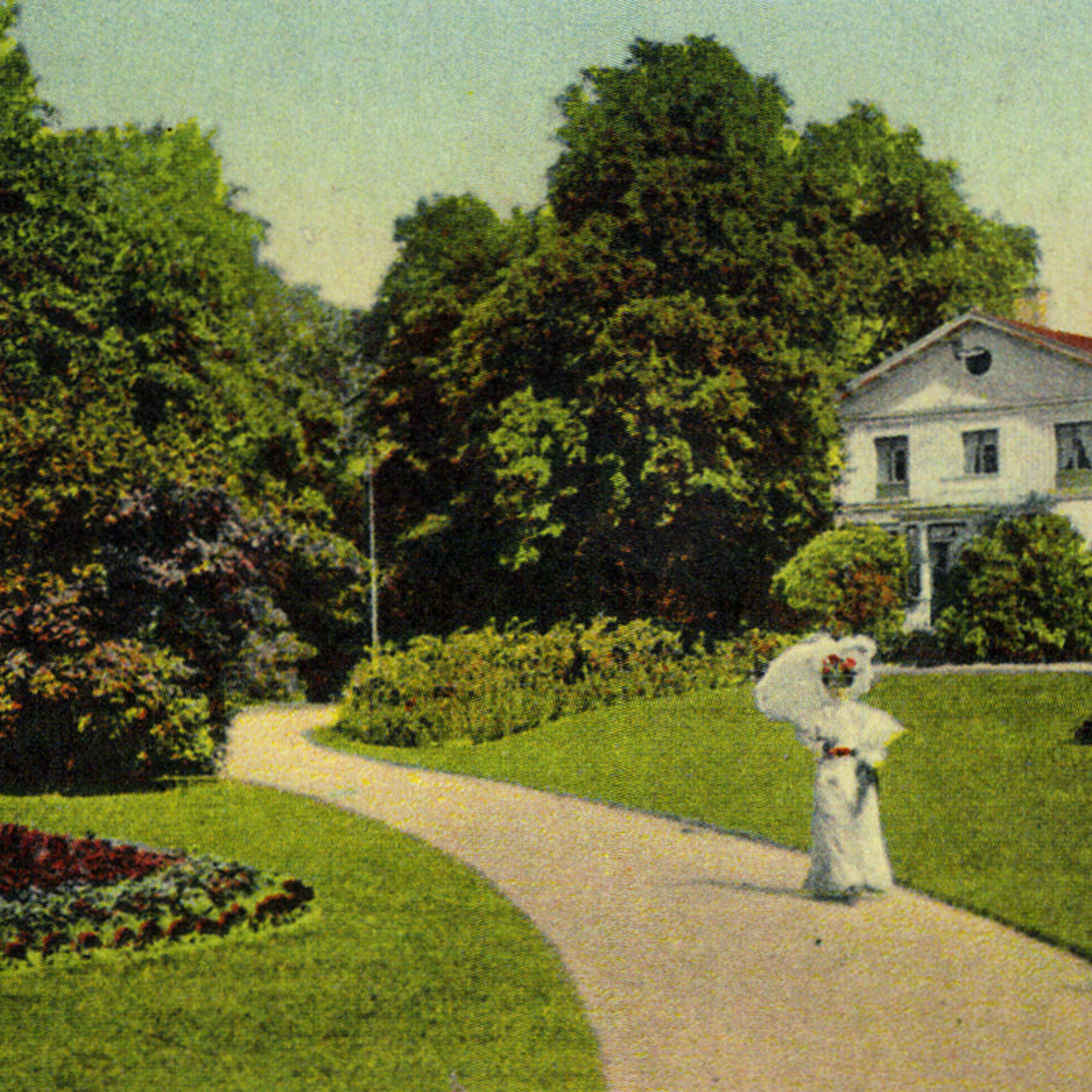

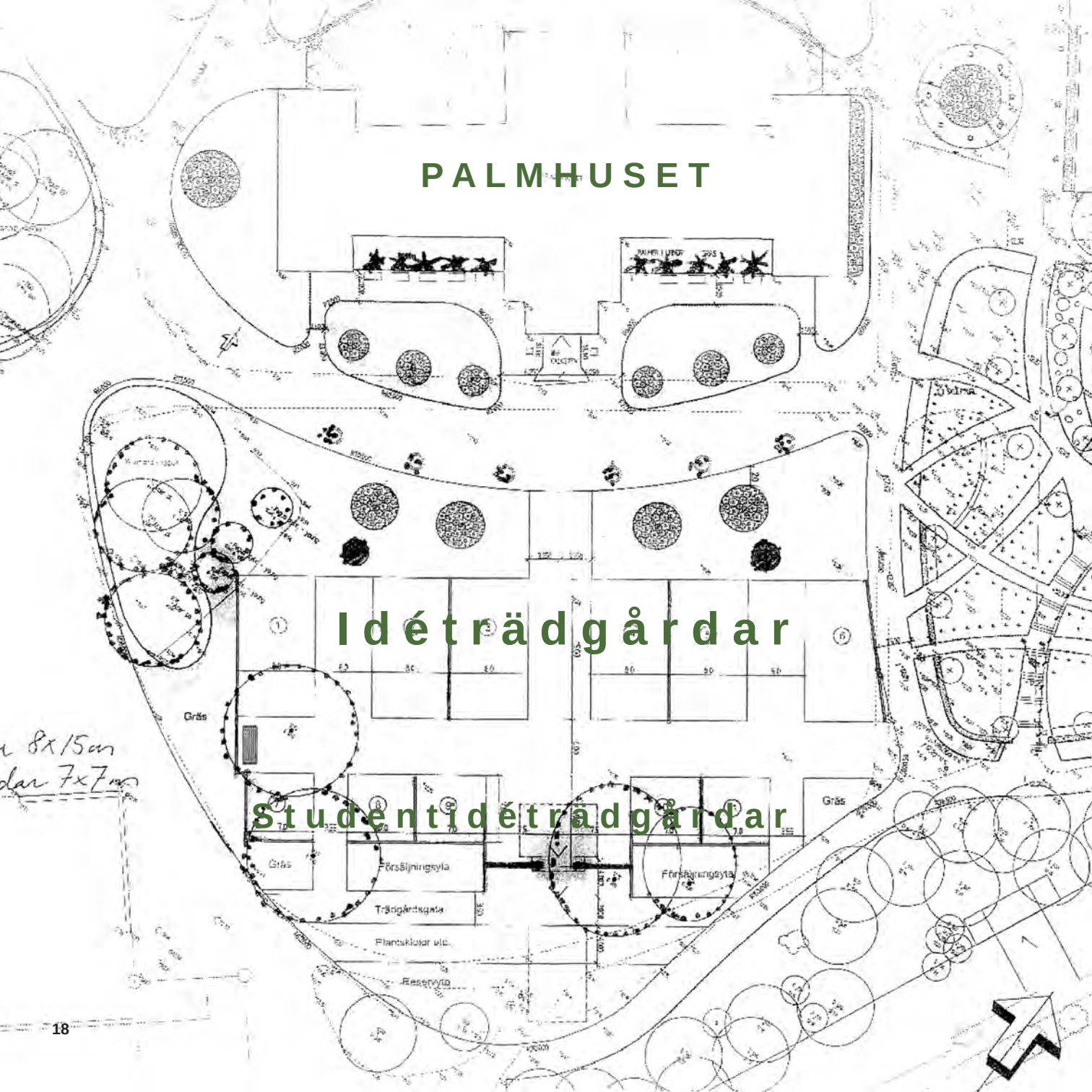
PALMHUSET
Idéträdgårdar
Studentidéträdgårdar
Gräs
Försäljningsyta
Trängårdsgata
Plantskolor etc.
Reservyta

Platsbesök

Det första besöket på Trädgårdsföreningen gjordes en regnig dag i oktober, redan innan kursen i växtkomposition hade startat. Alla de deltagande skolorna var inbjudna för att introduceras till uppgiften på plats. Dagen började med en guidning av parken, som innehöll både historiska tillbakablickar och framtidsvisioner. Idéträdgårdarna hade planerats till den södra delen av parken framför Palmhuset. Vid besökstillfället bestod området av en stor gräsyta med några stora träd i utkanterna. Via en enkel plan kunde man se var de olika trädgårdarna skulle komma att ligga. Exakt vilken ruta respektive skola skulle tilldelas skulle bestämmas först när förslagen från de olika skolorna kommit in.

Dagen fortsatte med en introduktion av alla inblandade i arbetet och vilka förhållningsregler som gällde. Varje skola fick disponera en yta på 7x7 meter med 2,4 meter höga väggar på två sidor. Träden och väggarnas lägen gjorde ytorna olika vad gällde ljusförhållanden. Det övergripande temat för studentträdgårdarna var “hållbar utveckling”.

Ulf Nordfjell berättade om sina egna erfarenheter kring trädgårdsutställningar. Tobias Nordlund, praktiskt ansvarig för byggandet introducerades, liksom miljöansvariga Anna-Maria Hultén. En aspekt som lyftes fram särskilt med tanke på temat, var vikten av att göra trädgårdarna så miljövänliga som möjligt vad gällde materialval, återvinningsbarhet m.m.

Skolorna skulle komma att få hjälp med sådant grundarbete som markbearbetning och väggar, i övrigt var tanken att anläggningen skulle utföras skolorna själva.

Skissprocessen

Kursen i växtkomposition var upplagd kring olika veckoteman med inledande korta inspirationsföreläsningar. Dessa fungerade som stöd i förslagsarbetet och några av dem spelade en avgörande roll för mitt resultat.

Först ut var Martin Hadmyr, landskapsarkitekt på Helsingborgs stad. Martin har både designat och byggt flera utställningsträdgårdar på Sofiero. Han berättade om några av sina projekt och kom med konkreta förslag på hur man kan gå till väga både i förslags- och förverkligandeprocessen. Han berättade med stor inlevelse och det märktes att han brunnit för dessa projekt. Jag sög in varje ord och minns att jag gick därifrån och tänkte att det här ville jag verkligen, verkligen också vara med om. Visst hade jag haft tävlingen i bakhuvudet ända sedan jag fick höra talas om den, men det var nu den verkliga processen började.

Någon vecka senare höll Anders Mårsén och Eveliina Hafvenstein Säteri från NOD en föreläsning om koncept, som bar titeln ”Koncept-Intresse-Utmaning”. De belyste vikten av att formulera och besvara frågor vid framtagandet av koncept och förslag och gav exempel på hur deras egna processer kan se ut. I detta fall, då uppgiften var väldigt fri, tyckte de att det kunde vara en god idé att vända sig till sig själv och sina egna intressen i sökandet efter ett koncept. Ett annat hjälpmedel de föreslog vara att göra figurer och diagram för att lättare få kontroll över komplexa tankegångar och ge dem form.

Anders och Eveliina berättade vidare om den konceptuella temporära trädgården ”Fyra nyanser av grönt”, som NOD gjorde för några år sedan som del av utställningen ”Grönt är skönt” på Röhsska museet i Göteborg. Jag var själv med och byggde den trädgården och kände starkt för dess koncept som var väldigt tydligt och aktuellt. Trädgården handlade om människans förhållande till och föreställningar om naturen, om hur människan försöker kontrollera naturen i en tid när vi lever under ständigt hot om att allt vi byggt upp kan förstöras i katastrofer, som ligger utanför vår kontroll. Detta illustrerades genom skapandet av fyra typer av natur med olika grad av naturlighet; vild natur, idealiserad natur, abstraherad natur och återskapad natur. Den första, den vilda naturen eller urskogen, har ett starkt rekreativt värde och kopplar tillbaka till vårt ursprung, samtidigt som den kan verka hotfull då människan är väldigt liten gentemot dess okontrollerbara krafter. Utställningen hölls inte långt efter det att stormen Gudrun drabbade Sverige och i utformningen av den vilda naturen, anspelades det på detta genom att stockar lades huller om buller som efter en storm. Den idealiserade naturen visades som häckomgärdade, välordnade små bersåer, i vilka omvärlden och dess hot kändes avlägsna. Den abstraherade naturen illustrerades av ett mönster i svart och vitt grus, och ville visa på ett stort avstånd och starka kontraster mellan människa och natur. Den innersta, den återskapade naturen, visade helt kontrollerad människoskapad natur. Den manifesterades av en ros som växte mellan två glasskivor på vilka dna-koder stod skrivna.

Trädgården på Röhsska museet ställde frågor om vad vi har för relation till naturen, och hur detta påverkar vårt sätt att leva. Dessa tog jag tog med mig som startpunkt när jag gav mig in i mitt konceptarbete.

Infallsvinklar

Hur ser min/svenskars drömbild av naturen ut?
Vad innehåller den?
Hur används den?

Hur ser hotet mot den ut?
Hur återskapa denna plats?
Hur få den både underbar och hotfull?

Efter att ha formulerat en frågeställning kring temat och mina intentioner, stod det klart för mig att jag i ett första skede hade två delar att arbeta med, den inre drömbilden av naturen och hotet mot denna.

I tidskriften “Colors” nr 271 med tematiteln “Welcome to Vörland - Your next Sustainable holiday” är det övergripande temat hållbar utveckling. Året är 2057 och platsen den fiktiva ön Vörland utanför Sveriges kust. Efter klimatförändringarna har landet blivit ett semesterparadis och mottagare av mängder av klimatflyktingar från andra delar av världen. Snö existerar bara som ett minne hos invånarna, bensinpumpar är monument och människorna har lärt sig att leva mer i samklang med naturen. Tidningen innehåller en mängd tragikomiska och underfundiga artiklar om livet i Vörland, 50 år framåt i tiden.

Tidskriften Colors, som görs av unga grafiska designers för United Colors of Benetton, inspirerade mig mycket. Många bilder, liksom bilden på sandsnögubben intill, lyckas med humor mycket direkt förmedla vilka konsekvenser vår tids sätt att leva kan komma att få på miljön. Jag ville göra något i samma anda, något underfundigt som både förmedlar välbehag och obehag på en och samma gång. Något som vid en första anblick lockar till en positiv känsla, men som vid närmare betraktning och eftertanke gör att man blir illa berörd.

Framtidsscenario ur COLORS nummer 271. Fler foton på samma tema kan sen på fotografen Lorenzo Vitturis hemsida www.lorenzovitturi.com

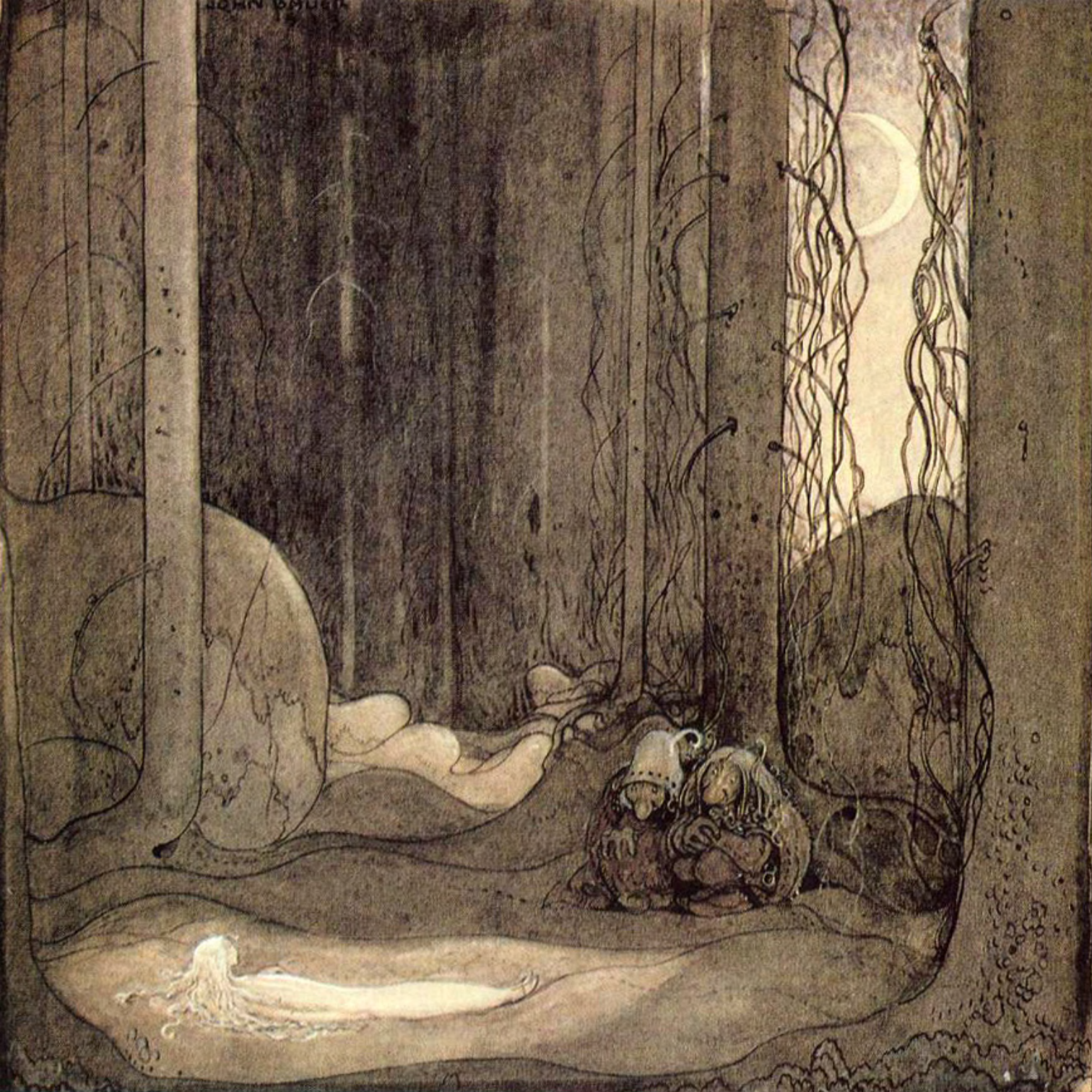
JOHN BAUER

D r ö m b i l d e n

Första steget blev besvara frågan om hur min inre drömbild av naturen ser ut. Jag, liksom många svenskar med mig, är uppvuxna i direkt närhet till natur. Vi har fått lära oss allemansrätt och fått röra oss fritt i skog och mark. Respekt och kärlek för naturen har förmedlats från generation till generation. Även om vi idag inte lever i samma symbios med naturen som våra förfäder, är den för många otroligt värdefull. Det är en plats dit man går för att få tröst, lugn och samla kraft, för att klara av livets påfrestningar. Jag skulle t.o.m. vilja påstå att naturen för många, inklusive mig själv, är något heligt.

Frågan var bara hur jag skulle förmedla detta. Hur ser den där heliga naturen ut? För mig som är uppvuxen i Dalarna är natur i första hand en vidsträckt tall- eller granskog med mossiga stenar och blåbärsris. Tankarna gick vidare till min farfars berättelser om den lille trollpojken Lapsus och hans familj, som bodde i skogen nära farmor och farfars hem i Skövde. När vi barnbarn gick med farfar i skogen öppnade sig en annan värld, där stubbarna var hus och det bakom varje stor sten kunde gömma sig troll och andra skogväsen. Inspiration till Lapsus och hans värld hade farfar säkerligen fått från sin egen barndom i Småland i början av 1900-talet och med stor sannolikhet också från John Bauers “Bland tomtar och troll”. I den finner man nämligen just den där trolska granskogen med mossbelupna stenar. En av de bilder som är mest återgiven från denna serie heter ” Då hon vaknade låg hon på mossan i skogen”. Den visar en älva som ligger och sover i en glänta betraktad eller av två troll. Detta är, tycker jag, en perfekt illustration av den heliga skogen. Den ljusa platsen, gläntan, omsluten av den mörka skogen, Jag gick vidare och letade efter saker skrivna om just gläntor. På nätet hittade jag en mycket intressant sida om projektet ”Gläntor” som drivs av Hällefors kommun. Det är ett konstprojekt som vill ”för en bred publik återerövra eller nyskapa den djupa känsla som skogen haft i vår kultur”. Här fick jag reda på att det latinska namnet för glänta är Lucus och att det också betyder helig plats. Lucus blev namnet på mitt koncept.

Gläntan har ett starkt symbolvärde. Mona Wembling beskriver i sitt examensarbete ”Bildkonsten som inspirationskälla” om gläntan just utifrån John Bauers bild av den sovande kvinnan som vaktas av två troll. Skogen beskriver hon som varm och välkomnande, de muskulösa och håriga trollen som snälla och trygga och slutligen flickan som religiös, skör, bräcklig och som behöver tas om hand. Gläntan handlar alltså om kontraster och dolda budskap, Mona Wembling har listat några:

Det goda – Det onda - Ljuset – Mörker -Slutenhet – Rymd - Intimitet – Avstånd -Värme – Kyla - Mjukhet – Hårdhet - Trygghet - Rädsla

En annan bok som inspirerade mig både i ord och bild var ”Gläntan – En naturbok av Astrid Bergman Suckdorffs“. Författaren är naturfotograf och boken en hyllning till den svenska naturen. Hon har i framförallt en bild, som presenteras på sidan 31 högst upp till höger, lyckats fånga just den stämning som jag var ute efter.

Hotet

Nästa huvudfråga att besvara var vad hotet mot vår drömbild består av, med andra ord hur hotet mot våra skogar ser ut. Hotet består naturligtvis främst av oss själva och vårt sätt att leva. Klimatförändringarna, som i allt snabbare takt drabbar världen, hotar att utplåna inte bara våra skogar, utan i förlängningen även oss själva. Mycket pekar på att denna utveckling har nått så långt att det snart kommer att vara för sent att hindra dess framfart. Vi befinner oss vid ett vägskäl, där vi måste välja mellan förändring och undergång.

Jag ville till en början inte vara för övertydlig i min gestaltning av hotet. En första tanke var att göra skogen till utställningsobjekt, som en relik från en svunnen tid. Detta genom att glasa in den i en monter, liksom man brukar göra med uppstoppade djur. Detta skulle dock gå emot mitt koncept om att befinna sig vid ett vägskäl. En sådan bild skulle förmedla att det redan är för sent. Istället såg jag framför mig en skog med en glänta i, som vid en första anblick enbart skulle vara den där heliga sinnebilden av den svenska naturen. När man kom närmare eller befann sig i den skulle man dock upptäcka något som inte alls stämde in i bilden. Detta skulle kunna vara något som gömmer sig i mossan eller otäcka ljud, som spelas upp med jämna mellanrum. Det dök upp idéer om halvt dolda döda djur, konstgjorda växter och fågelkvitter, som successivt övergår till jämmer och skrik. Jag såg gärna att idéträdgården var dynamisk, att man om man betraktade den en stund skulle man kunna följa ett händelseförlopp eller åtminstone uppleva den på olika sätt beroende på var i den man befann sig.

Ingen av dessa idéer kändes dock tillräckligt stark. Att det skulle vara en skog var givet. Det mörka som omger det ljusa, med största möjliga kontraster mellan dessa båda. Jag gjorde enkla figurer av detta och när jag gjort det slog det mig att man kan invertera figuren, så att skogen befinner sig i mitten. Om skogen stod i en liten ring i mitten av något öppet skulle den komma att se utsatt ut. Jag såg framför mig hur träden symboliserade den sista lilla biten skog i världen och att dessa krampaktigt stod och klamrade sig fast vid varandra. Jag kände dock att jag redan kommit så långt i den första idén och kände så starkt för gläntan att jag valde att lägga den åt sidan.

I flera dagar kände jag att jag fastnat och tankarna på hur jag skulle få till det där hotet gick fram och tillbaka, men mest på tomgång. Så en dag hade jag handledning med Martin Hadmyr och beskrev mina intentioner med orden ”ett hot som sänker sig över skogen”. Jag tror att jag också demonstrativt lyfte händerna och liksom tryckte ner dem när Martin utbrast ”Varför sätter du inte ett tak på skogen?”. Det var precis vad jag sökte, självklart skulle ett stort mörkt tak ligga och vila över skogen, bokstavligen.

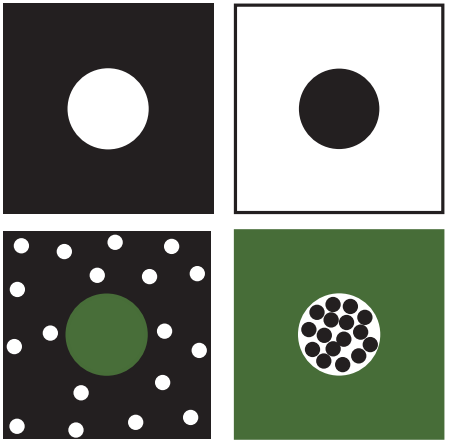

förändring

undergång

Skisser

En tidig skiss visar en skog som till synes lyfts in på utställningen. Trädtopparna har kapats vid samma höjd för att förstärka intrycket av detta. Jag hade tankar om att integrera även väggarna genom att göra ett mönster på dem. Gläntan ligger i mitten och förstärks av en strålkastare. Idén om mönster på väggarna utvecklades senare till en idé om att använda mig av texten till den kända Taubevisan Änglamark.

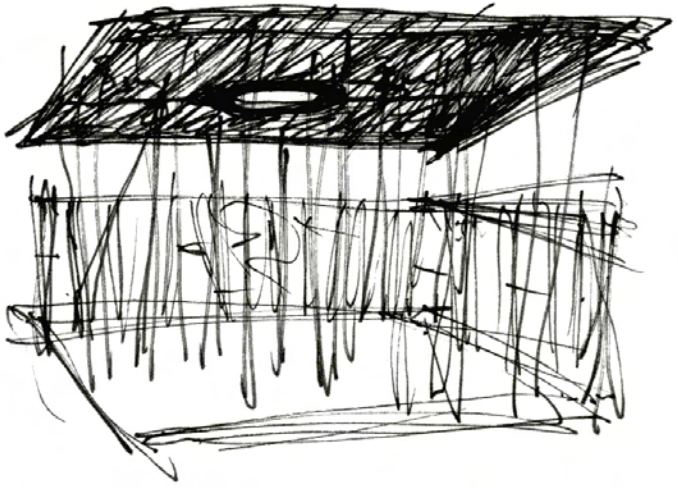

Taket har kommit till och vilar på trädkronorna, som liksom i föregående skiss är avhuggna på samma höjd. Den ljusa gläntan framhävs ytterligare av ett runt hål i taket rakt ovanför den.

Slutligen finner taket sin rätta form. Tungt, stort och mörkt trycker det svarta orosmolnet på från ovan. Skogen har inte kapats utan träden är så höga att man ska få samma känsla som av att befinna sig i en riktig skog. Taket vilar inte på kronorna längre utan har tryckts ner över dem.

Gläntan är helt rund, liksom hålet i taket. Den innehåller sirligt gräs och ljusa, välkända blommor med starkt symbolvärde.

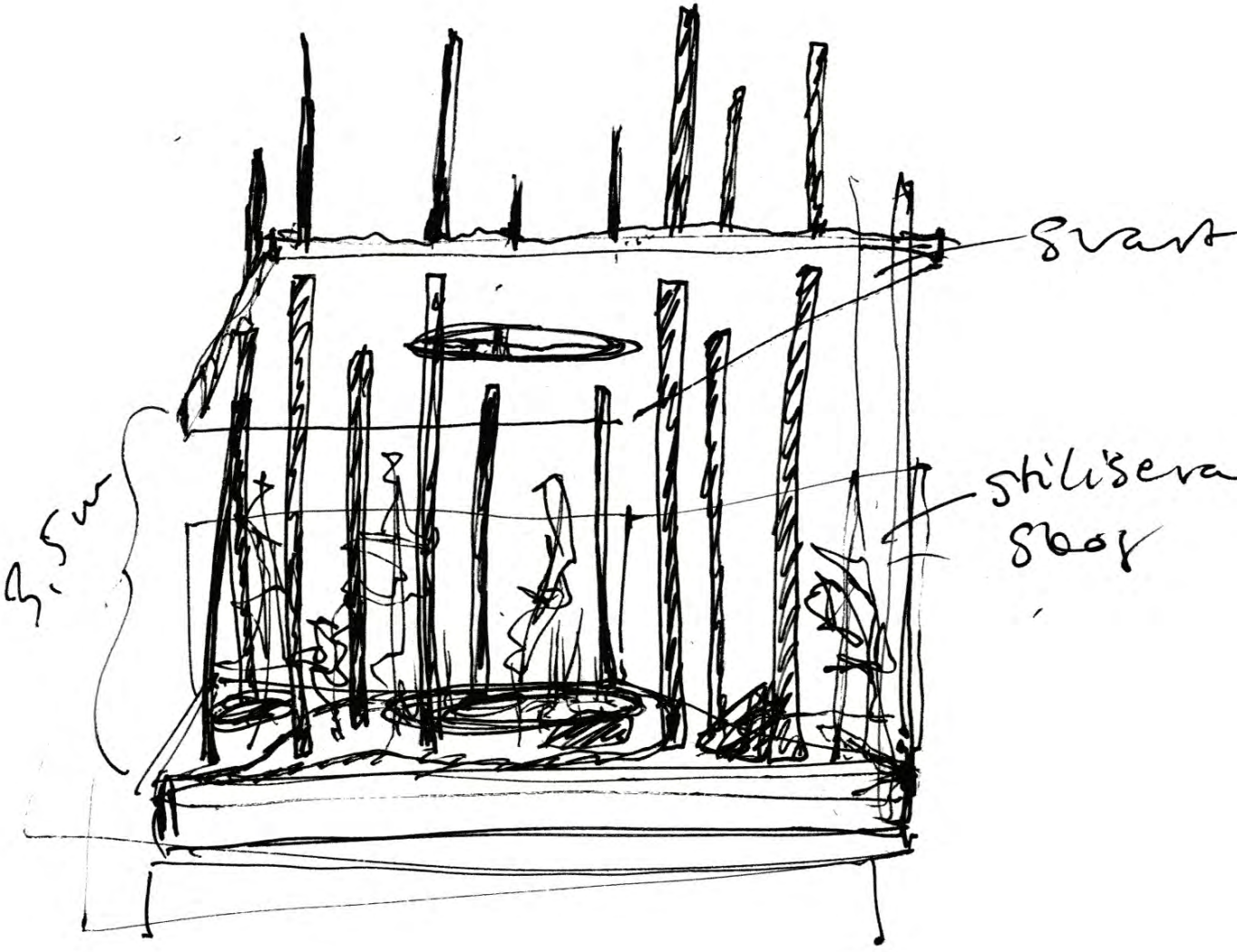
grund
stiliserad
skog

F ö r s l a g e t

Detta och följande tre uppslag innehåller det färdiga förslaget som kom att vinna tävlingen. Texten och bilderna är desamma, men den grafiska uppställningen skiljer sig något för att passa det här arbetets layout.

U T G Å N G S P U N K T

Hållbar utveckling är idag ett näst intill missbrukat ord. Det används i alla möjliga sammanhang utan att man kanske riktigt reflekterar över vikten av det. Jag vill dra det hela till sin spets, framställa det svart mot vitt. antingen ser vi till att låta hållbar utveckling genomsyra hela mänskligheten eller också kommer vi att gå under.

LUCUS

Lucus betyder helig skog på latin, men dess urspungliga betydelse var glänta. Den ljusa gläntan i den mörka skogen är näst intill helig för många människor, Den står i stark kontrast till den mörka monotona granskogen. Här finns ett helt annat ljus och en frodigare växtlighet, Det är inte konstigt att gläntan historiskt har använts som kultplats. För många av dagens sekulariserade svenskar är gläntan så nära religion man komma. En rekreativ plats där man kan finna ro för eftertanke och hämta nya krafter för att klara av den stressiga vardagen.

Gläntan har starkt symbolvärde. Den står för det ljusa, goda, varma och trygga, medan skogen som omger den står för det mörka och okända. I min trädgård står gläntan kanske framförallt för hopp. Ett tungt hot sänker sig över vår värld. Det sätt som delar av världen organiserar samhället på bryter i allt snabbare takt ner vår natur. Vi står på gräns till vad den klarar av och en ändring måste ske. Denna idéträdgård vill visa på denna känsla. Påminna om hur värdefull vår natur är, både fysiskt och mentalt, och att även om hotet är stort och skrämmande så är det inte oövervinnerligt,

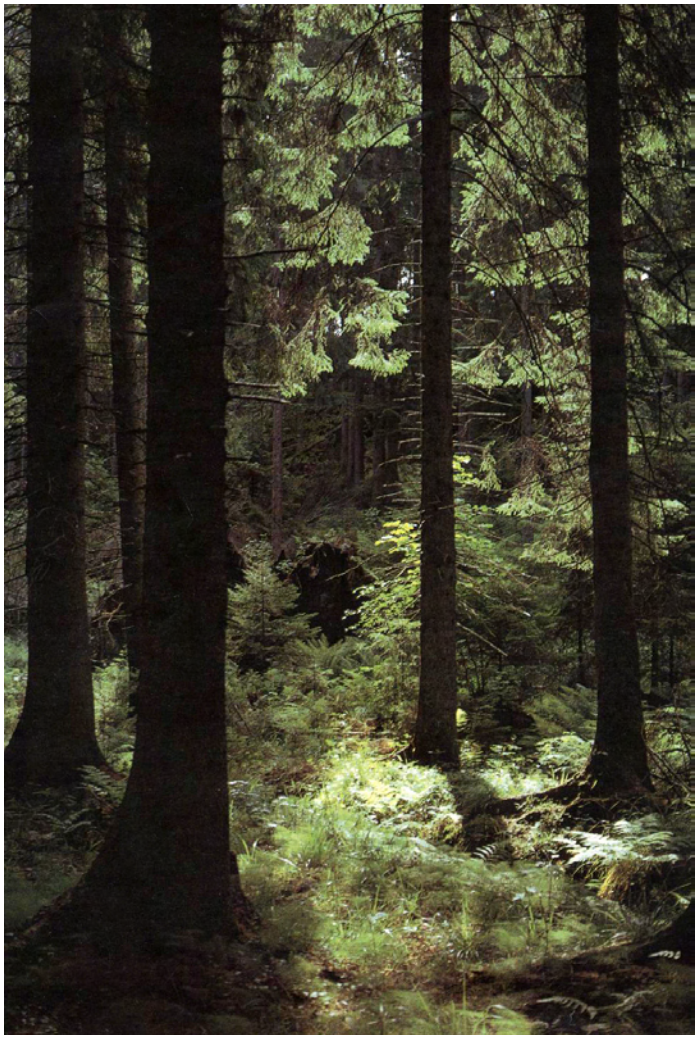

Foto: Astrid Bergman Sucksdorff

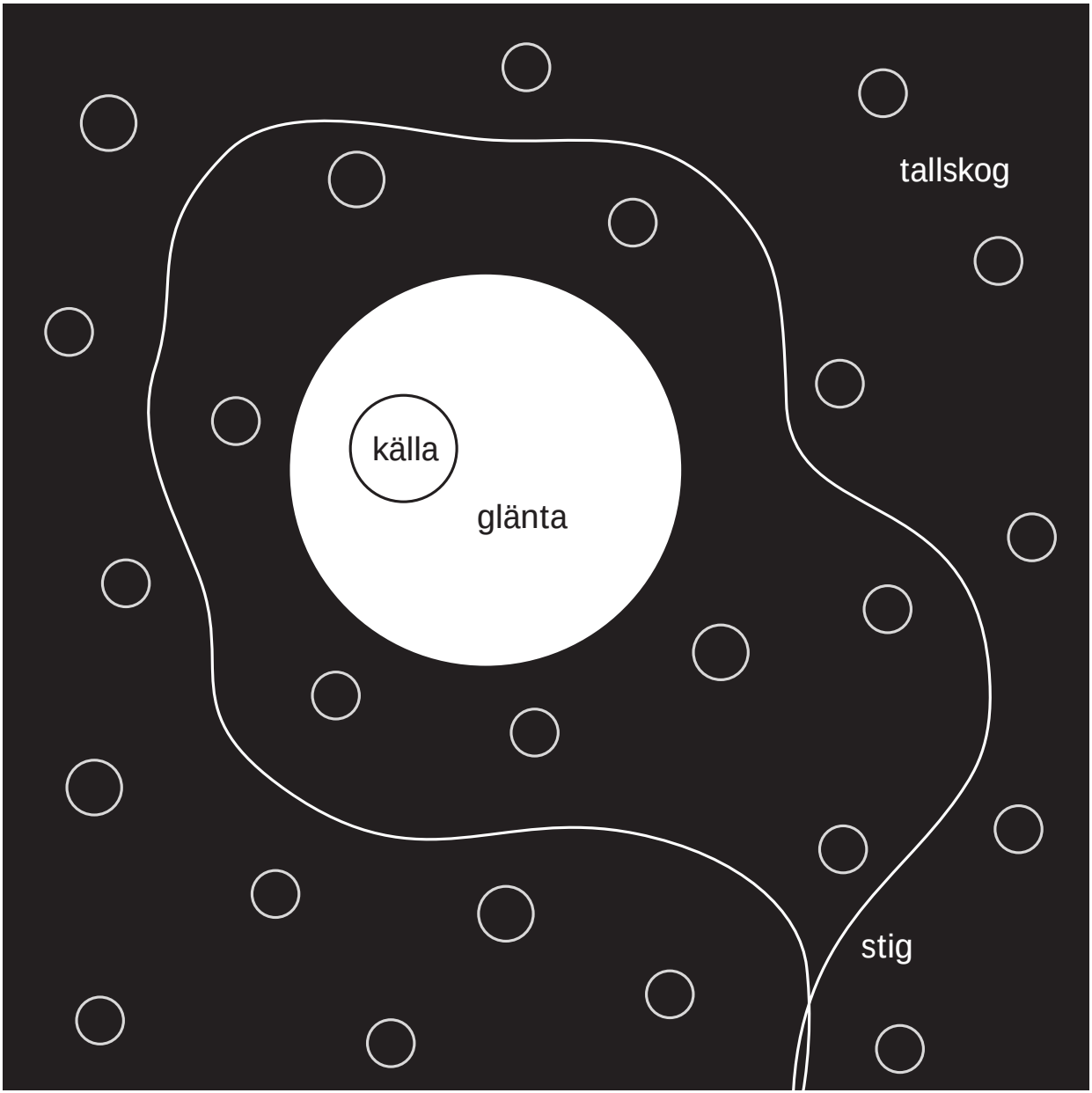
tallskog
källa
glänta
stig

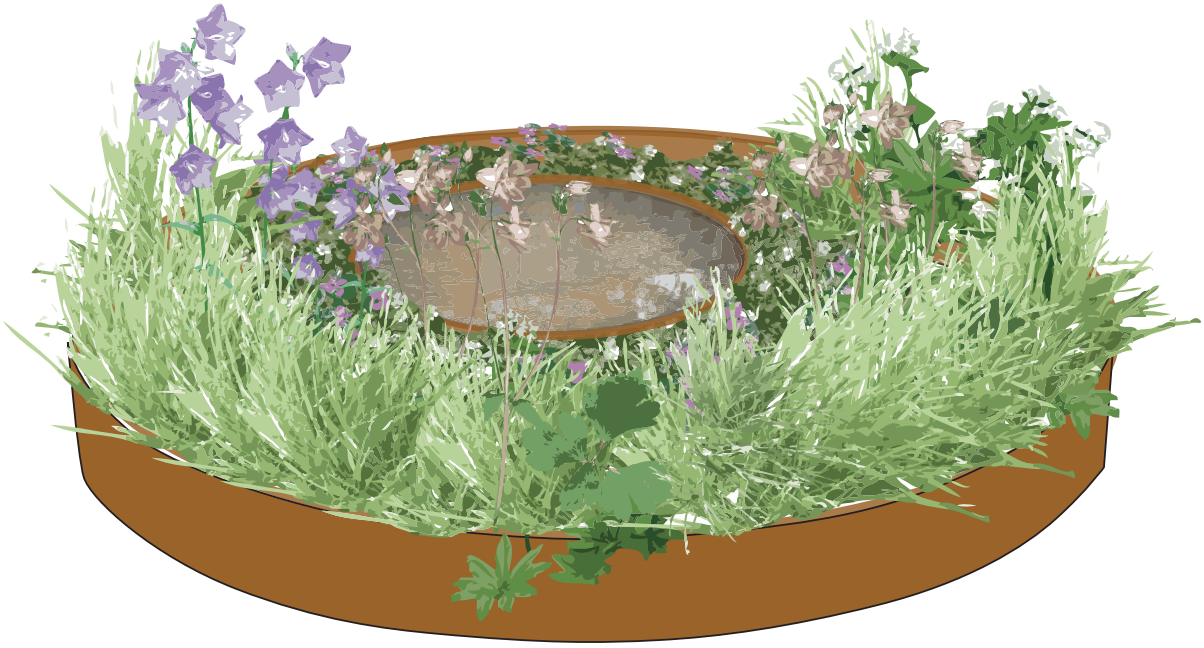

GLÄNTAN

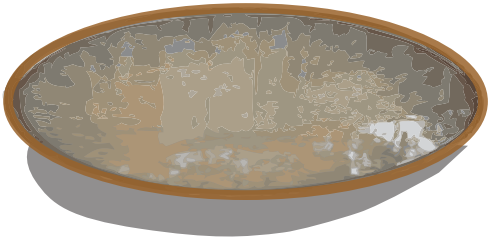

Gläntan är cirkelrund och omgärdas av en kant i cortén-stål, diametern är 2,5 meter. I cirkeln är en stor vatten-fylld skål i samma material nedsänkt. Vattnet är tänkt att spegla ljuset som kommer in genom hålet i taket. Runt vattenspegeln är en krans av smultron planterad. Ytterst mot kanterna är vegetationen något högre och består av det låga skira gräset lundgröe. Ur gräset sticker perenner i ljusa färger upp, blåklocka, akleja och myskmadra. Växterna är alla bekanta förde flesta, vilket ska bidra till att man tar gläntan till sitt hjärta.

SKOGEN

Taket sänker sig ner över skogen som ett stort mörkt hot. Ovanför gläntan finns ett hål som släpper in ljus och inger hopp.

Ett 20-tal 7,5 meter höga tallstammar bildar skogen. De är nedstuckna direkt i gräsmattan och går rakt igenom taket.

De 2,5 meter höga väggarna som omger skogen är målade i en diskret grågrönblå färg. På dessa finns texten till den välkända Taubevisan “Änglamark”. Orden är jämnt utspridda över ytorna och bildar nästan ett mönster. För att ytterligare förtydliga är orden Änglamark och Himlajord något förstorade på vardera vägg.

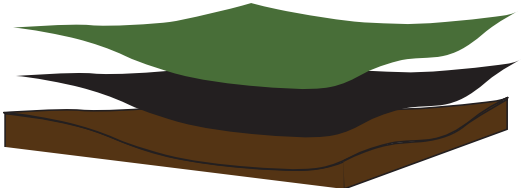

Markens topografi byggs upp med torvblock. Därefter täcks denna med jord och slutligen med en matta av mossa. Sist placeras små granar och perenner ut.

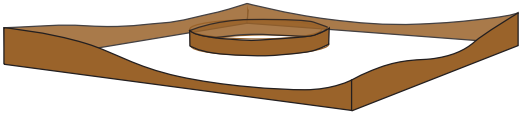

Kanterna är gjorda av corténstål som följer skogens topografi. De är tänkta att se ut som snittytor och ge intrycket av att skogen skurits ut från sin ursprungliga plats. ramen är 6, 8 x 6,8 meter, vilket gör att den inte kommer i direkt kontakt med väggarna.

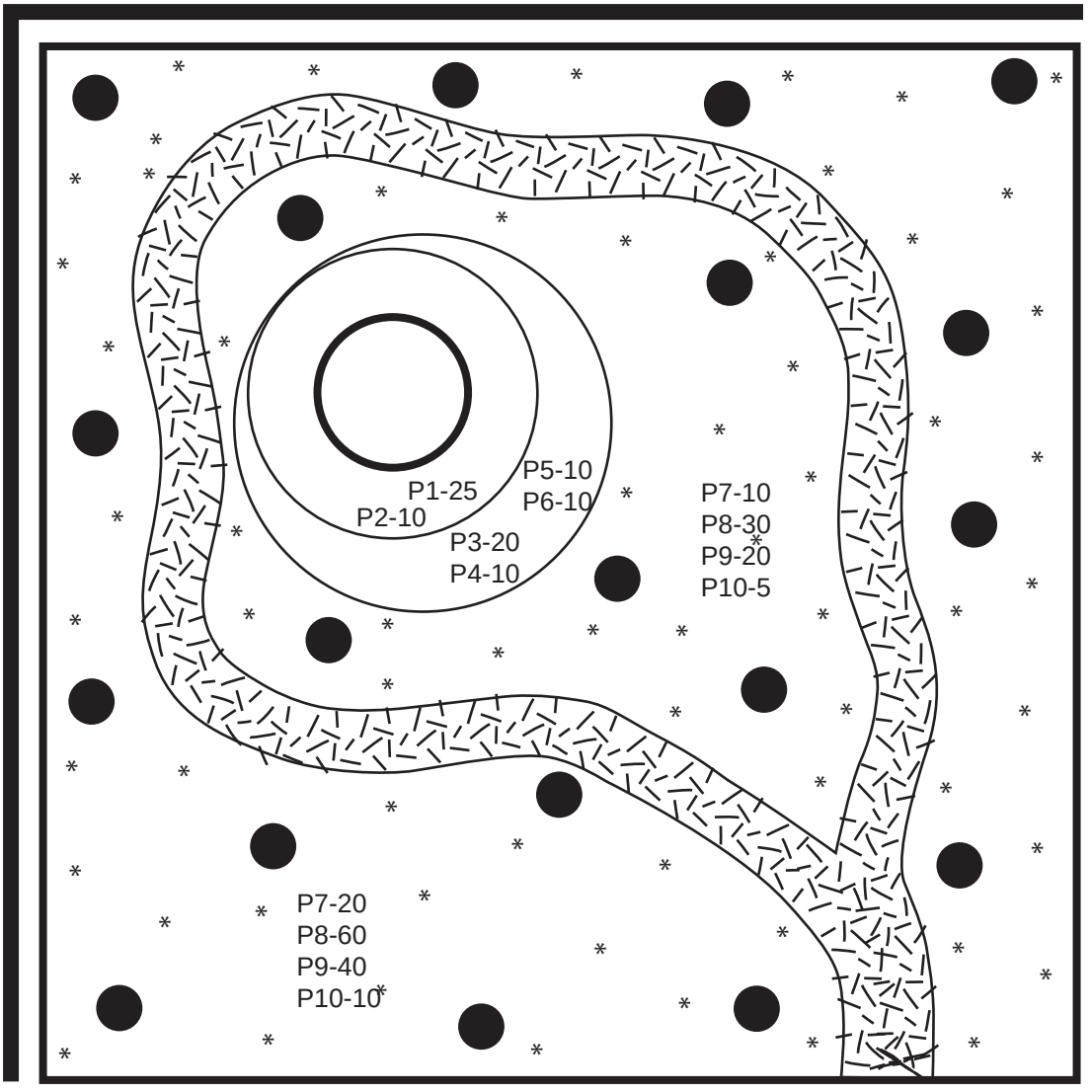
P1-25
P2-10
P3-20
P4-10
P5-10
P6-10
P7-10
P8-30
P9-20
P10-5
P7-20
P8-60
P9-40
P10-10

Skala 1:50

PLANTERINGSPLAN

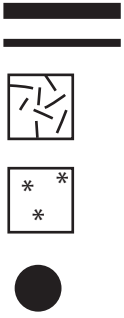

Vägg
Corténstål

Barr

Mossa

Trädstam

Littera & nr	Namn	Kvalitet
P1	Fragaria vesca	Pluggplanta
P2	Viola riviniana	Pluggplanta
P3	Poa nemoralis	Plugplanta
P4	Aquilegia vulgaris	Pluggplanta
P5	Galium odoratum	Pluggplanta
P6	Campanula persicifolia	Pluggplanta
P7	Ledum palustre	Krukodlad
P8	Vaccinium vitis-idaea	Plugplanta
P9	Vaccinium uliginosum	Pluggplanta
P10	Dryopteris filix-mas	Krukodlad

KOSTNAD

Material	Ca pris
Corténstål	50000 kr
Timmer	1000 kr
Perenner (280 st)	3000 kr
Plywood	2000 kr
Färg	1000 kr
Torv	5000 kr
Jord	-
Barr	-
Mossa	-
Arbetskraft	10 000 kr
Transporter	10 000 kr
TOTALT	**81 000 kr**

Mottagande

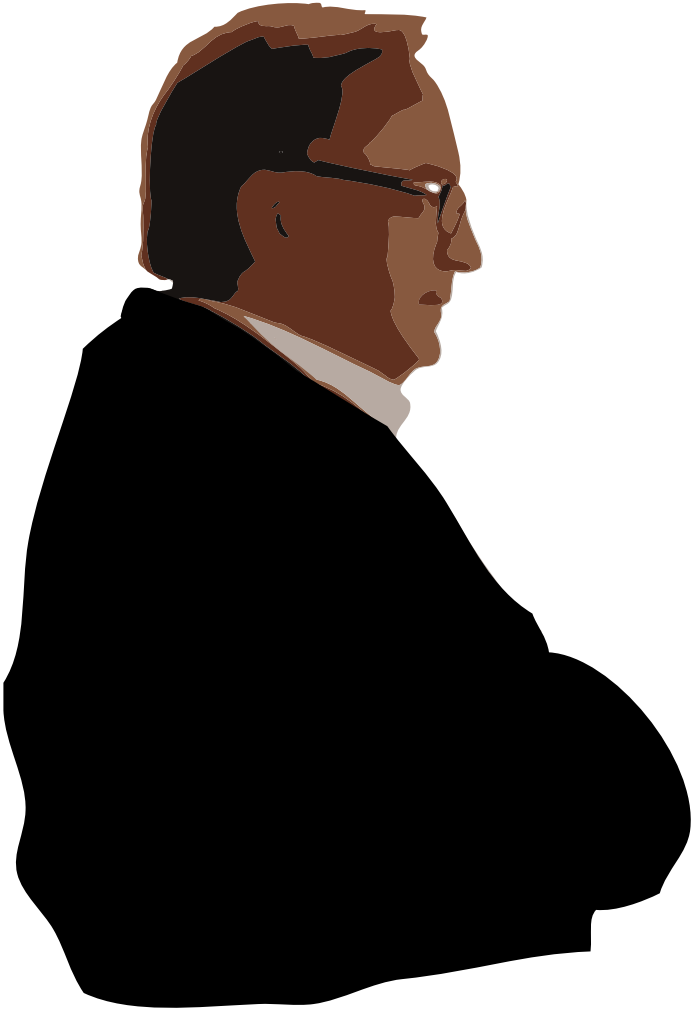

När förslaget presenterades på Trädgårdsföreningen för utställningsarkitekt Ulf Nordfjell stötte det omedelbart på motstånd. För det första ansåg han att designen var alltför lik en idéträdgård vid namn ”The secret garden” som gjordes till Bo01-utställningen i Västra hamnen i Malmö år 2002 av det holländska kontoret West 8. Trädgården fick med detta i åtanke på inga villkor ha en “svart låda” som vilade på tallstammar. Att ha så höga stammar var för övrigt en omöjlighet, dels skulle det innebära för stora skador på marken och dels skulle det stjäla för mycket uppmärksamhet från den övriga anläggningen. Det skulle heller inte vara möjligt att gå in i trädgården med tanke på det stora antalet besökare och det stora slitage som detta skulle medföra.

Någon vecka senare fick jag dels veta att jag vunnit tävlingen, men samtidigt att förslaget inte accepterats på Trädgårdsföreningen. Detta faktum gjorde situationen problematisk, inte bara för mig, utan också för juryn som utsett mig till vinnare.

Modell av West 8:as ”The Secret Garden” ▶

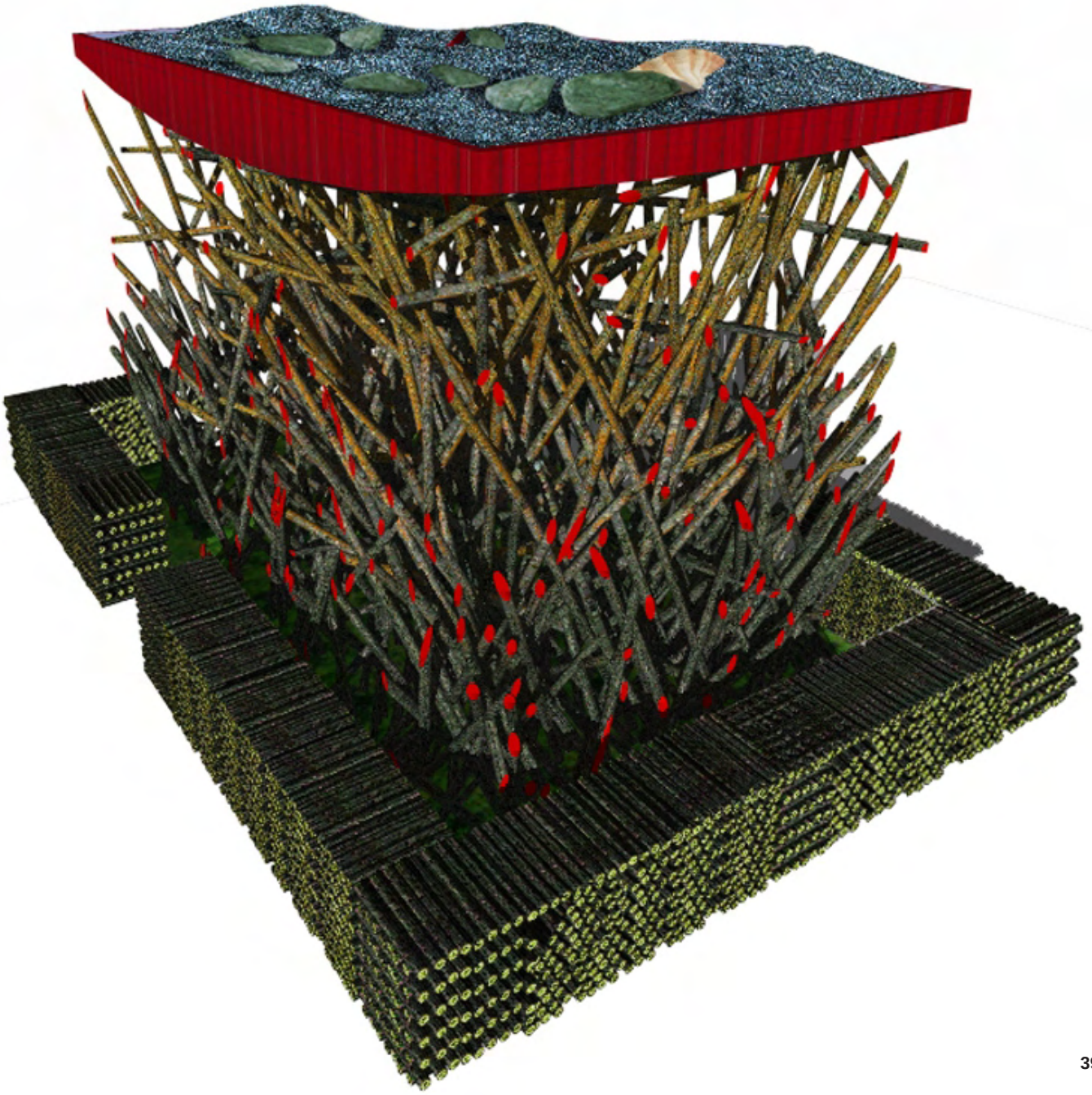

Bearbetning

I slutet av januari hade jag fått reda på att mitt förslag hade blivit utvalt att representera SLU Alnarp på utställningen i Göteborg. Jag kallades till ett möte med Magnus Svensson och Karin Svensson, där de berättade om beslutet och mottagandet i Göteborg. Trots att förslaget måste göras om för att få accepteras på Trädgårdsföreningen, tyckte de att konceptet var så starkt att de ändå ville att jag ska stå som vinnare. Jag fick en knapp vecka på mig att omarbeta mitt förslag utifrån de nya kraven. När det nya förslaget prenterades stötte vi åter på motstånd, men fick ändå tillåtelse att jobba vidare. I detta kapitel beskrivs inledningsvis den första bearbetningen av förslaget och därefter det fortsatta arbetet med trädgårdens olika delar. Redovisandet följer inte alltid en kronologisk ordning, då det är svårt att göra detta på ett tydligt sätt.

Modeller

Jag började med att gå tillbaka till mina tidigare tankegångar och idéer, men fann inget där som jag tyckte höll att arbeta vidare på. Istället valde jag att försöka omarbeta det presenterade förslaget genom att göra så enkla förändringar som möjligt.

Första tanken var att förminska skogen genom att använda mindre dimensioner på träden. Jag gjorde en modell av detta scenario och tänkte mig hotet som en massa svarta trådar, som trasslat sig in i träden. Trådarna placerades en bit ner på stammarna, för att inte förväxlas med trädkronor. Ett problem med denna lösning var dock att trådarna fick skogen att ut att vara utskuren ur ett större sammanhang på samma vis som taket. Jag provade med att fästa dem i någon typ av ram, men blev aldrig riktigt nöjd.

När modellen presenterades för Magnus Svensson, var han heller inte helt nöjd. Tillsammans kom vi fram till att behålla det ursprungliga taket, liksom de tjocka stammarna, med den skillnaden att taket nu sjunkit mycket längre ner.

Vi kom också fram till att man kunde göra hotet mycket tydligare nu när det låg i ögonhöjd. Detta genom att placera spår av människans resursslöseri ovanpå det, som

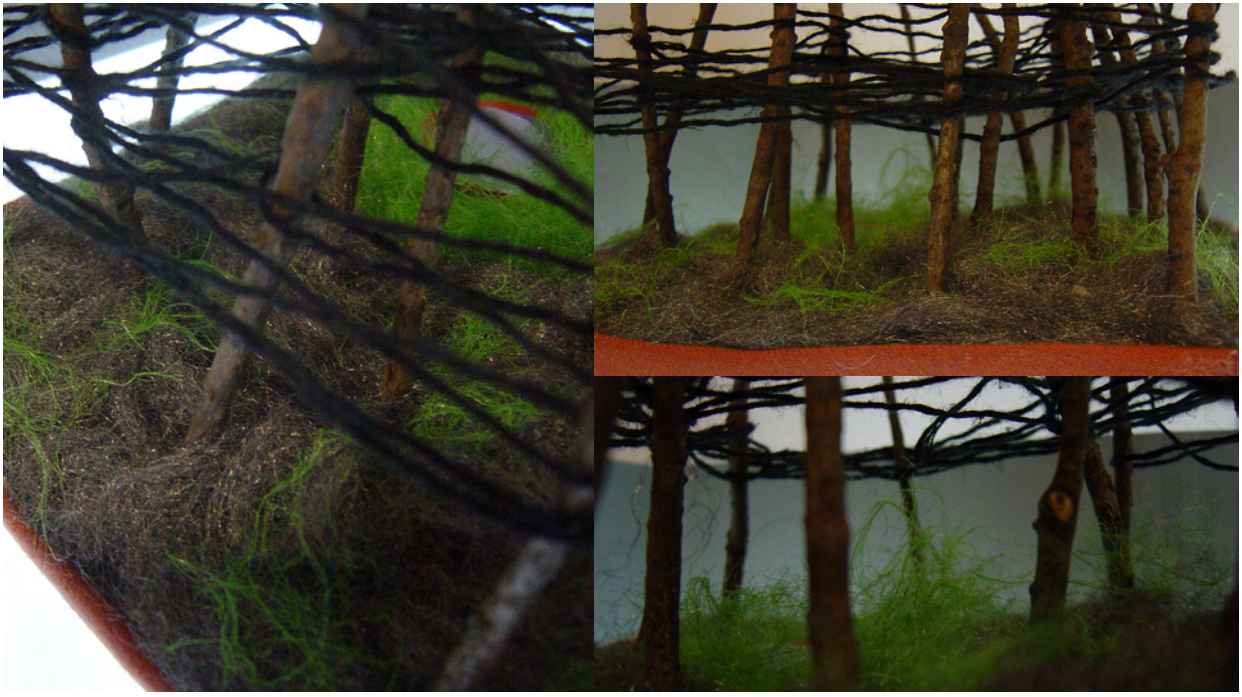

engångsgrillar, bilskrot, gummi etc. Kanske kunde man rent av bygga taket av något sådant material, tänkte vi. Om detta smutsiga, svarta material sänkt sig ner över skogen, så skulle naturligtvis stammarna ha tagit skada. Detta illustrerades av svartmålade eller brända trädtoppar.

Att man inte längre fick gå in i skogen löstes genom att trädgården gjordes mindre, från tidigare 7 x 7 meter blev den nu istället 5,5 x 5,5 meter. På detta vis kunde man gå runt den, vilket även förstärkte intrycket av utskuren och flyttad skog. Detta intryck förstärktes ytterligare av att ramen lyftes ca 5 cm från marken.

Att man nu skulle kunna gå runt trädgården medförde möjligheten att göra trädgården olika på olika sidor. Eftersom trädgården nu bestod av två delar, den levande skogen underst och den brända och förstörda över, valde jag att låta delarna dominera var sin sida av trädgården. Detta åstadkoms genom att taket gavs en lutning. Lutningen gjordes så stor att man på trädgårdens ena sidan skulle ha huvudet under taket och alltså upplevda skogen tydligast. Gick man däremot runt till den andra sidan, skulle man få taket i brösthöjd och kunna blicka ut över det svarta landskapet ovanför skogen. Detta samtidigt som man skulle komma nära gläntan, vilket skulle göra kontrasterna mellan de två delarna maximal.

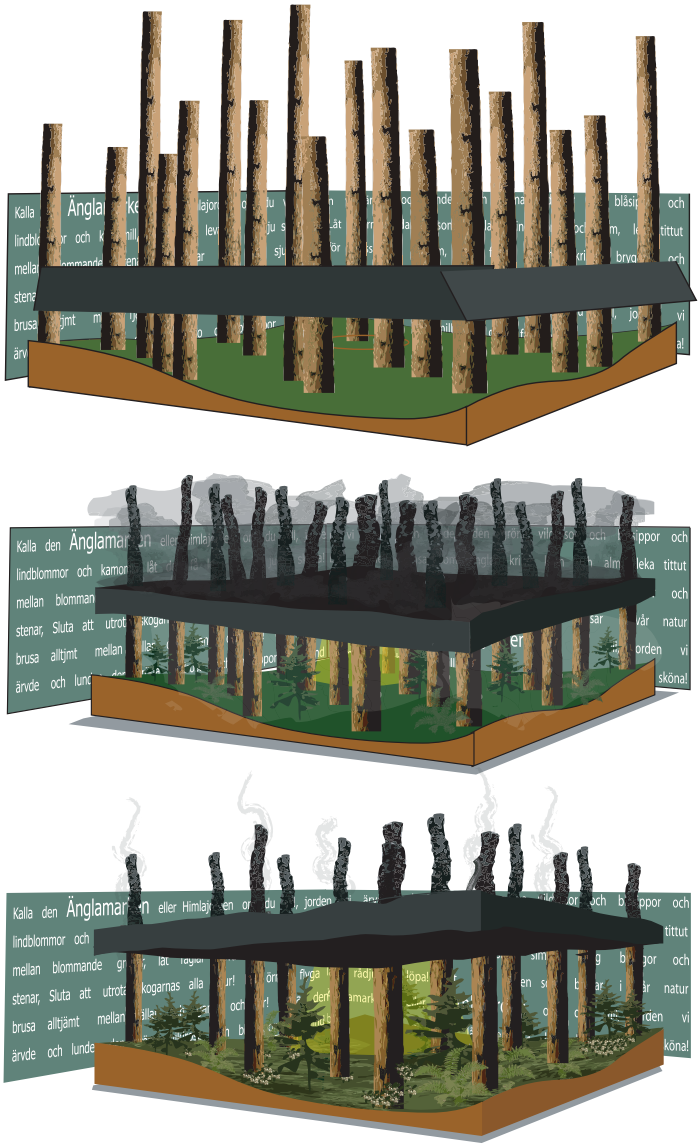

Växter

För att få tag i stockar till skogen började jag med att kontakta NOD för att fråga varifrån de fått sina träd när de gjorde ”Fyra nyanser av grönt” på Röhsska museet. Det visade sig att de blivit sponsrade av Skogsstyrelsen med både träd och frakt. Jag kontaktade också Skogsstyrelsen och blev hänvisad till privata skogsbolag, där jag fick uppgifter om att stockar inklusive frakt skulle kosta ca 10 000 kr. Kort därpå fick jag veta att även Konstfack skulle använda sig av brända träd i sin idéträdgård. De hade fått tag på en markägare i Småland, som hade en bit skog där det brunnit. Där fick de plocka vad de ville och jag blev erbjuden att följa med.

Vad gällde fältskiktet började jag med att undersöka om det över huvud taget skulle vara möjligt att skala av mossa och ris ute i naturen och sedan få det att överleva och må bra på utställningen. Efter att ha konsulterat både Magnus Svensson och Clas Florgård, som är specialiserad på planering och projektering för bevarande av naturlig vegetation i bebyggelse, vågade jag tro på att det skulle fungera.

Nästa steg blev att kontakta Göteborgs kommun, som efter några samtal erbjöd mig att ta det jag behövde i Brudaremossen, ett skogssområde i utkanten av Göteborg. Jag besökte området och träffade Carl Frank, som är ansvarig för det lilla kommunägda sågeri och snickeri som ligger i området. Brudaremossen visade sig passa perfekt, i direkt anslutning till snickeriet låg en granskog med ett fältskikt fullt av den finaste mossa. Utöver att vi fick ta fältskikt erbjöd sig Frank att ta ner granar av exakt den storlek jag ville ha och det alldeles gratis.

Med tanke på tanke utställningens längd var jag tvungen att tänka ytterligare en gång vad gällde växterna till gläntan. Meningen var ju att alla besökare skulle erbjudas ungefär samma upplevelse oavsett när under utställningsperioden de gjorde sitt besök. Det kändes viktigt att det alltid skulle finnas blommande karaktärsfulla växter i gläntan. Med hjälp av framförallt Magnus Svensson, men också av Karin Svensson togs en ny planteringsplan fram. Vad gällde skogsvegetationen bestämdes att den skulle bestå främst av naturgrävt fältskikt, men kompletteras med träjon (Dryopteris filix-mas), tuvtåtel (Dechampsia cespitosa och den lilla söta tolvgudablomman (Dodecatheon meadia ’Alba’). Planteringsplanen för gläntan byggde på att ha en stomme av gräs och därefter dela in utställningstiden i tre perioder och göra en växtkomposition för vardera av dessa. Stommen bestämdes till smultron och det mycket låga björngräset (Festuca gautieri ’Pic Carlit’) i en ring närmast källan. Som grund i resten av gläntan valdes en blåtåtelsort (Molinia caerulea ’Dauerstrahl’). För varje period valdes sedan en komposition av växter som mer eller mindre motsvarade varandra i karaktär. En eller ett par höga vita spirformade blommor med stark karaktär och lika många lägre, mer yviga och diskreta blommor under dessa . De undre fick gärna ha en blå nyans. På nästa sida visas arterna de tre olika kompositionerna,

Planteringsplan

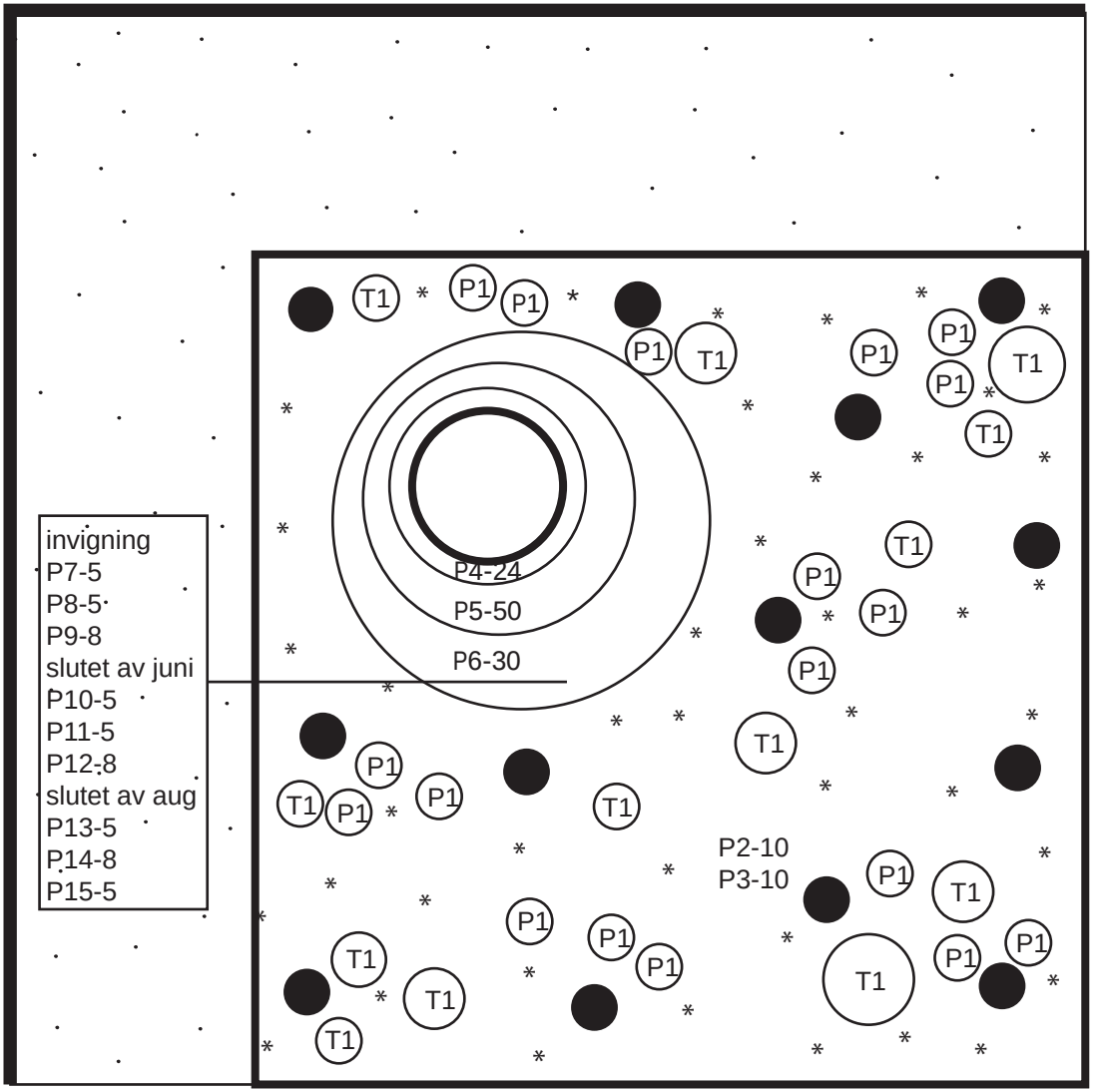

Skala 1:50

VÄXTFÖRTECKNING

Littera	Namn	Kvalitet	c/c
Skogen			
T1	Picea abies	0,4-1,5 m höga, naturgrävd	-
	Fältskikt/mossa	Naturgrävt	-
P1	Dryopteris filix-mas	Solitär, Splendor. 11c, Säve	-
P2	Dodecatheon meadia ‘Alba’	9x9, Djupedal	-
P3	Deschampsia cespitosa ‘Goldschleier’	11x11 Säve alt. naturgrävd	-
Gläntan			
-stomme			
P4	Festuca gautieri ‘Pic Carlit’ (10cm)	11c, Säve	15 cm
P5	Fragaria vesca ‘Rugen’	11c, Säve	15 cm
P6	Molinia caerulea 'Dauerstrahl'	3.5 P9, Rångedala	30 cm
-invigning			
P7	Aquilegia vulgaris ‘Nivea’	Solitär, co 3,5 l, Splendor	-
P8	Digitalis purpurea ‘Alba’ alt2	Solitär, co 2,0 l, Splendor	-
P8	Lilium martagon ‘Album‘ alt1	P11, Rångedala	-
P9	Myosotis scorpioides	P9, Rångedala	-
-slutet av juli			
P10	Achillea ptarmica ‘Boule de Neige’	11x11, Säve	-
P11	Epilobium angustifolium ‘Album’ alt1		-
P11	Lysimachia ephemerum, alt2	Solitär, co 3,5 l, Splendor	-
P12	Geranium 'Brookside'	Solitär, co 2,0 l/3,5 l, Splendor	-
-slutet av aug			
P13	Anemone x hybrida 'Honorine Jobert'	Solitär, co 3,5 l, Splendor	-
P14	Asperula orientalis		-
P15	Physostegia virginiana ‘Summer Snow’	11c, Säve	-

V ä g g a r

Jag hade tidigare bestämt mig för att väggarna inte skulle vara en del av skogen. De skulle ge intryck av att tillhöra utställningen och bara fungera som en diskret bakgrund. De fick därför en lugn grön färg, som skulle framhäva den naturliga vegetationen utan att konkurrera med den.

Väggarnas mått kunde jag inte ändra på, däremot fick jag klä dem med vad jag ville. Beslutet föll på enkla träskivor. Jag ville gärna använda mig av slamfärg och beställde hem färgprover. Till en början var jag övertygad om att jag ville ha texten till Änglamark på väggarna för att förstärka konceptet. Jag provade olika textstorlekar i vit skärplast som HDK bistod mig med. Vita bokstäver visade sig inte gå ihop med slamfärg. Detta upptäckte jag efter att ha hållit ett färgprov under rinnande vatten i tvättstället hemma.

Färgen släppte något, vilket ju skulle innebära att det rann ner på bokstäverna. Dessutom kräver slamfärg en oslipad yta, vilket inte fungerar att klistra bokstäver på. Valet föll istället på en annan naturproduktsfärg, nämligen linoljefärg. Färgen valdes och köptes på ett lokalt färgmakeri.

Ju längre jag arbetade med min trädgård ju mer tveksam blev jag till hela textidén. Var det inte att vara övertydlig? Jag velade in i det längsta, men bestämde mig till slut för att inte använda texten, utan hålla väggarna så diskreta som möjligt.

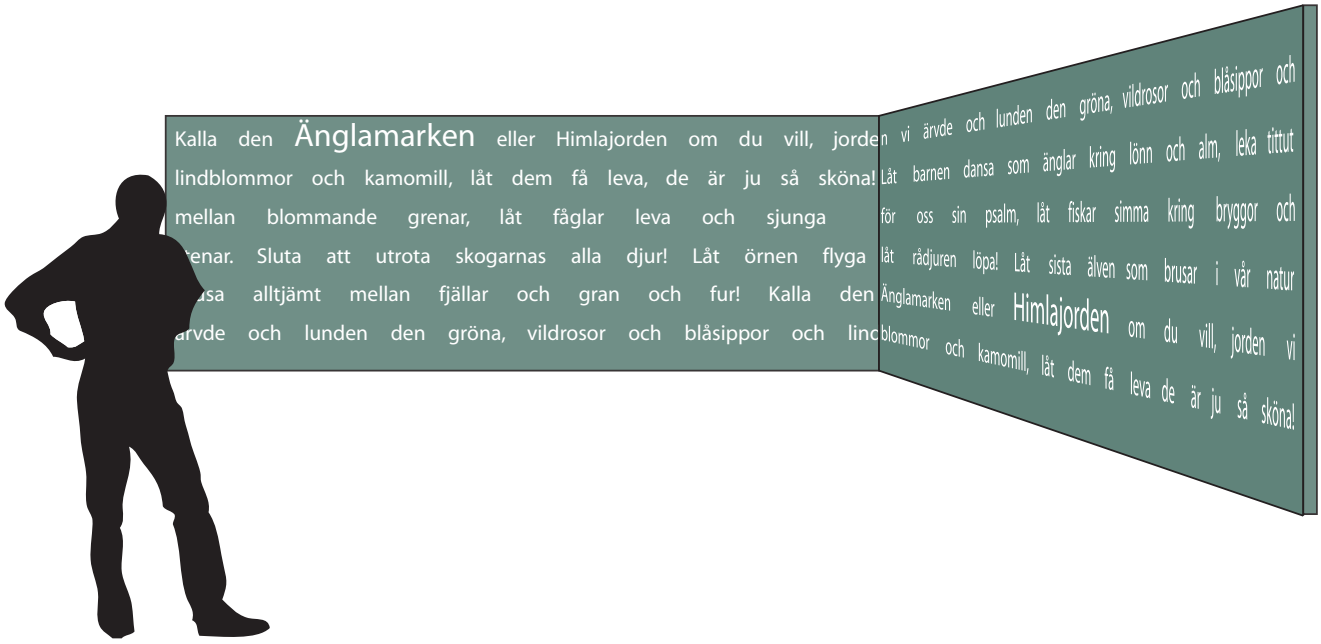

K a n t e r

Stålramen beställdes från Svetsbolaget i Göteborg. Samma företag har tillverkat de sammanlagt flera kilometer långa stålkanter som ligger längs Trädgårdsföreningens gångar och planteringar. De använder en maskin som skär ut metallprofiler utifrån cad-ritningar. Jag hade tänkt mig en ram med en höjd, som varierade från 0,25 - 0,5 meter från marken. Att fylla en sådan ram med jord skulle naturligtvis medföra en stor belastning. Jag hade tänkt mig att det skulle räcka med 5 mm tjockt stål om man också byggde en träram på insidan som extra stöd. Expertisen rådde mig dock att välja 10 mm, för att vara säker på att ramen inte skulle börja bukta.

Jag ritade upp ramen fyra separata delar, som sedan skulle bockas på mitten till hörn och därefter svetsas samman mitt på varje sida av ramen. Det var väldigt viktigt att alla hörn blev exakt 90 grader, för att skogen skulle se utskuren ut. Eftersom man inte kan åstadkomma det med bockning fick de fyra sidorna delas på mitten och ramen svetsas ihop på åtta ställen istället för fyra. För att ge intrycket av att trädgården var något upplyft gjordes kanterna L-formade och placerades på inskjutna betongplattor på lagom höjd från marknivån.

Stål behövdes till gläntan och källan. När jag cyklar mellan Malmö och Alnarp brukar jag cykla igenom Fosie industriområde. Utanför företaget Fosie plast har det så länge jag kan minnas legat en hög med rostiga, obestämbara metallföremål, vilka närmast liknade en skulptur. På ett av mina möten med Magnus Svensson undrade han om man kanske skulle kunna använda dessa. Nästa gång jag cyklade förbi fabriken stannade jag och upptäckte att det var sex stora skålformade formar. Det visade sig att de hade precis de mått som jag sökte, fem av dem var 2,5 meter i diameter och en 1 meter. Jag gick in och presenterade mig själv och projektet och blev lovad att låna formarna till utställningen. När vi senare kom och skulle hämta den minsta formen, fick vi allihop. Den lilla formen användes som källa och resterande fem fick Magnus att använda i sin trädgård. Anledningen till att de stora formarna inte var lämpliga till gläntan, var att man skulle få problem med dräneringen, då formarna var helt täta. Istället beställdes en rund stålkant av Svetsbolaget .

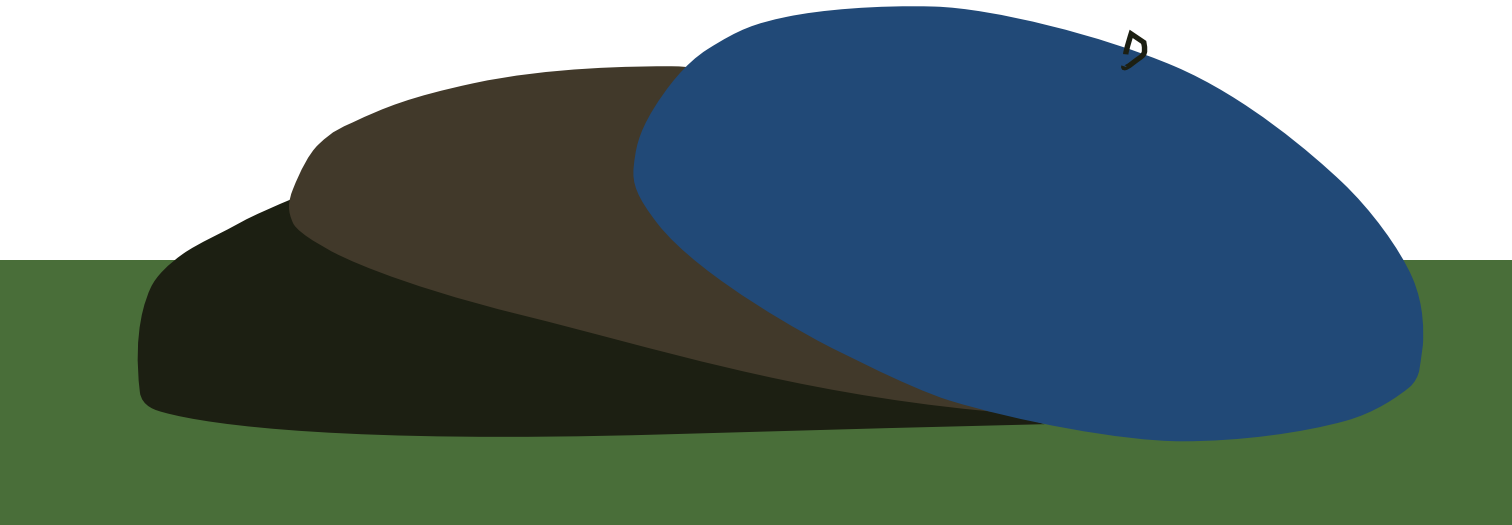

L j u d

Jag ville att trädgården skulle appellera till så många sinnen som möjligt och eftersom ljud är en viktig del av en naturupplevelse ville jag få med det. Jag lånade hem skivor med fågelsång och försökte få till en inspelning med fåglar typiska för svensk granskog. Det var svårt att få det att låta naturligt. Istället undersökte jag möjligheten att hyra eller låna en utrustning för att spela in ljud själv. Det visade sig att det fanns en nyinköpt bra utrustning på Alnarp, som även klarade att ta upp ljud utomhus och dessutom sparade ljudet i mp3-format. På en av mina resor till Göteborg tog jag med mig utrustningen och ställde den att spela in ljuden ute i Brudaremossen. Med hjälp av ljudprogrammet Sony Sound Forge klippte jag bort störande ljus, såsom insekter som flög in i mikrofonen och kunde dessutom få bort onödigt brus. Ljud från passerande flygplan och bilar lät jag vara kvar, då det är en del av upplevelsen och dessutom förstärkte mitt koncept.

Jag undersökte utbudet av högtalare för utomhusbruk. Det krävdes att de skulle vara diskreta och tåla mycket fukt. Jag tänkte mig till en början att högtalarna skulle fästas under taket och att en ljudanläggning skulle gömmas ovanpå det. Vid sökandet efter högtalare fann jag att de fanns i de mest fantasifulla utföranden, bl.a. hittade jag en högtalare vid namn Rox.

”Rox utomhushögtalare är designade för att smälta in i en utomhusmiljö. Utformade som stenar ger de en diskret ljudupplevelse i naturmiljö. Rox finns i färgerna Lerbrun, Granitgrå och Sandsten. Högtalarmembranen är tillverkade i speciellt väderbeständigt nylonmaterial som även förhindrar magneten att rosta. Gummispindlar sluter diskanten och hindrar vatten och fukt från att tränga in i spolen. Till och med kablarna i högtalaren är beklädda med silikon för täthet och ökad livslängd. SpeakerCraft lämnar två typer av garantier för denna högtalare: Livslång garanti samt att det är den bästa ”stenhögtalaren” på marknaden.”

(www.ljudmakaren.se)

Närmaste återförsäljare visade sig vara företaget Ljudvision i Eslöv. Jag kontaktade företaget och fick ett bra pris på både högtalar- och ljudanläggning. Rådet jag fick var att placera förstärkaren och stereon i en vattentät låda, antingen i skogen eller på taket. Då anläggningen var så pass stor att den skulle vara omöjlig att dölja på taket, beslutade jag mig för att gräva ned den i skogen. Den placerades i en stor plastlåda, till vilken det drogs ström. För säkerhets skull inhandlade jag två s k. torrbollar att lägga i lådan som skulle suga upp eventuell fukt.

R ö k

Ytterligare en effekt jag önskade var rök. Rök pysandes ur taket, skulle förstärka hotet ytterligare genom att göra det aktivt. Jag kontaktade Malmös ljusexpert Johan Mauritz och fick lite grundläggande fakta om rökmaskiner. Han berättade att en liten rökmaskin à 5x 10 cm kostade 25-30 000 kronor styck och var egentligen inte gjorda för utomhusbruk. Om en sådan maskin skulle stå på under en hel dag skulle det gå åt 20 liter glykolbaserat bränsle som kostar 230 kr per liter. I mitt fall skulle jag dessutom behöva minst tre maskiner. Han tipsade mig om att ta kontakt med Liseberg och fråga om de hade några gamla maskiner att låna ut. Tyvärr hade de inte det och efter att ha gjort efterforskningar kring bl. a. alternativa bränslen, timerfunktioner och vattenånga som alternativa lösningar gav jag till slut upp. In i det sista velade jag fram och tillbaka mellan rök och inte rök. Till slut kom jag fram till att kostnaderna och arbetsinsatserna som krävdes var för stora för att det skulle vara värt effekten. Jag valde att lita på att trädgården skulle vara stark nog ändå.

T a k e t

Hur taket/hotet exakt skulle gestaltas var länge ovisst. Till en början såg jag framför mig att det skulle vara massivt. Det skulle ha en ram och någon typ av stomme och sedan formas i något lätt material, som t.ex. frigolit. Hela konstruktionen skulle därefter målas med tjock tjära. Jag fick dock inte igenom detta förslag hos Trädgårdsföreningen. De ställde som krav att taket skulle vara så pass genomsläppligt att både ljus och vatten kom igenom. För att klara dessa krav behövde taket byggas av någon typ av nät eller ramar. En idé var att använda fackverk, som anspelar på industri, en annan att bygga taket av gabioner och fylla dessa med stenkol. Planerna på gabionerna gick så långt att jag skickade iväg skisser för kostnadsberäkning och undersökte möjligheten att få tag på stenkol. Stenkol visade sig dock både dyrt, svårt att få tag på och väldigt tungt.

Det var min ammanuenskollega Niklas Ögren som till slut kom med idén om att bygga ett regelverk av träläkt. I denna stomme skulle man sedan kunna fästa metallnät, som man skulle kunna lägga föremål på eller emellan.

Jag arbetade vidare med den idén och konsulterade en snickare om vilka dimensioner som var lämpliga för en sådan konstruktion. Inför första byggetappen gjorde jag en exakt ritning på taket. Det bestod av ett rutmönster av träläkt, som skulle fästas i trädstammarna. Sidorna skulle göras 30 cm höga i plyfa och ramen kring öppningen ovanför gläntan i tunt stål, även det 30 cm högt. Under läkten skulle ett relativt finmaskigt svetsat nät nitas fast. Hela anordningen skulle målas i svart linoljefärg och fyllas med träkol av så stora fraktioner som möjligt.

Bevattningen löstes med dysor. Detta skulle fungera så att vatten skulle ledas genom en slang placerad på taket. Från slangen skulle det utgå ett 20-tal vattensprutande dysor fästa på undersidan av taket. Med hjälp av en timer skulle vattenångan som bildades hålla skogsvegetation konstant fuktig.

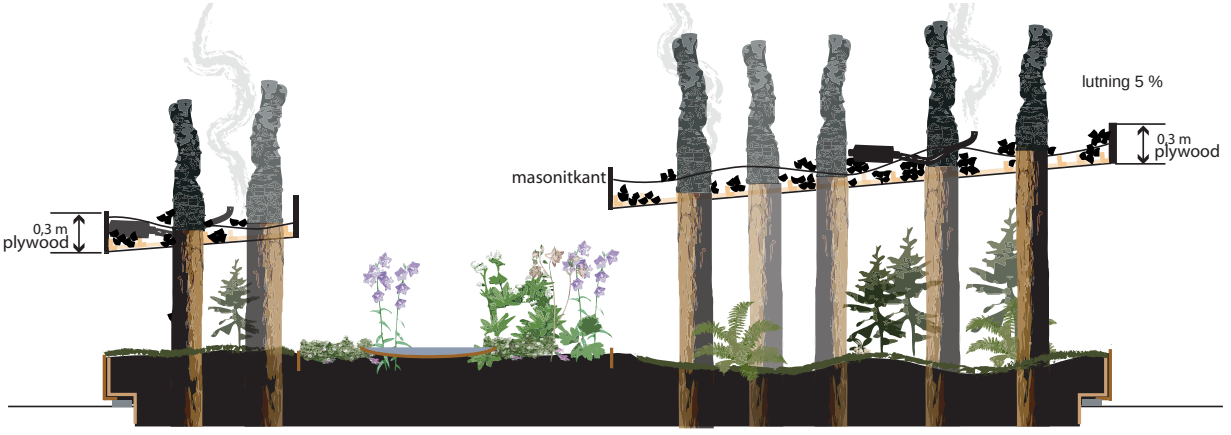

Diagonalt snitt i skala 1:50

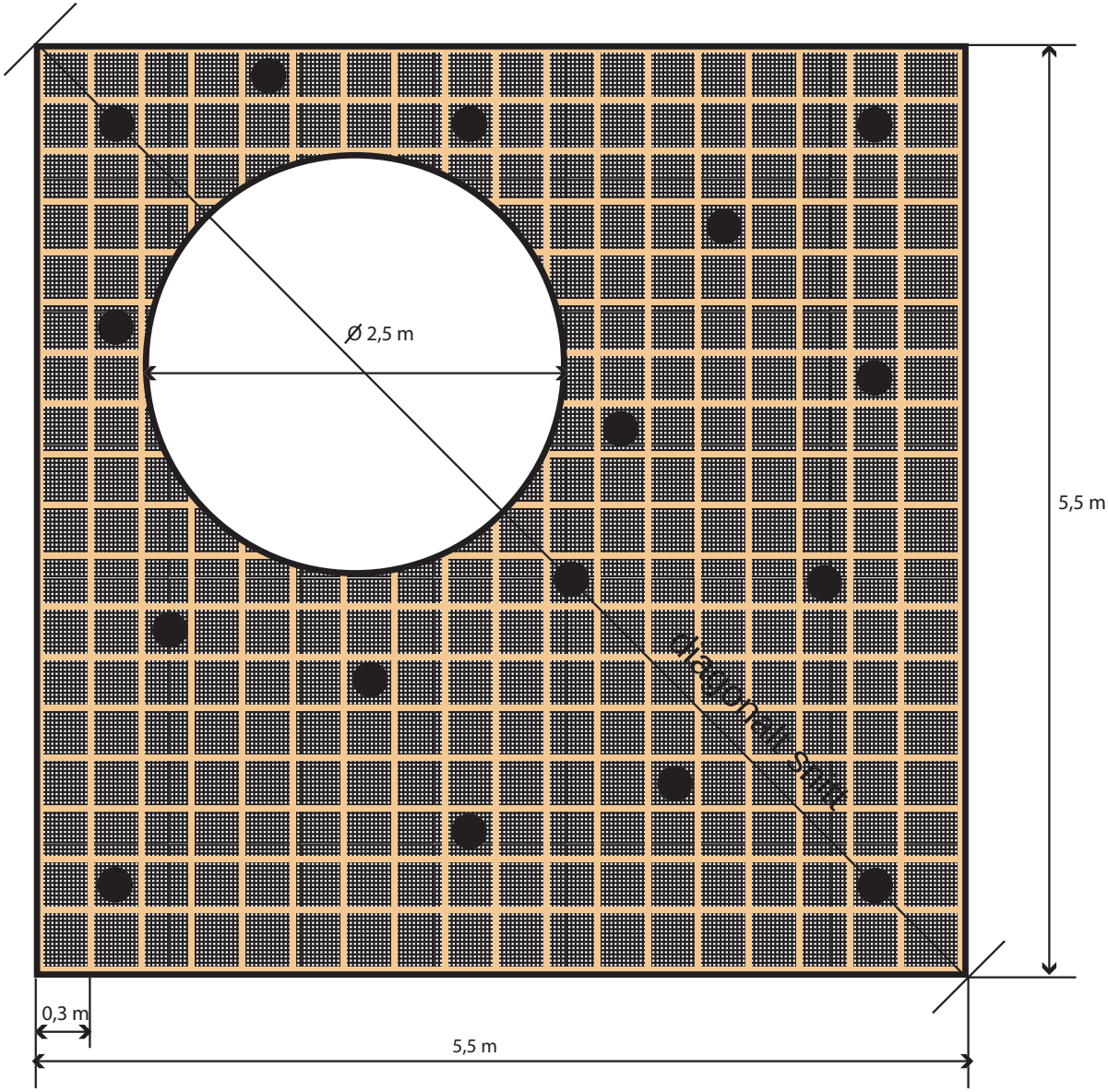
Ø 2,5 m
5,5 m
0,3 m
5,5 m

Illustrationer

De här illustrationerna, med tillhörande texter, var de som slutligen presenterades och fungerade som målbild vid byggandet.

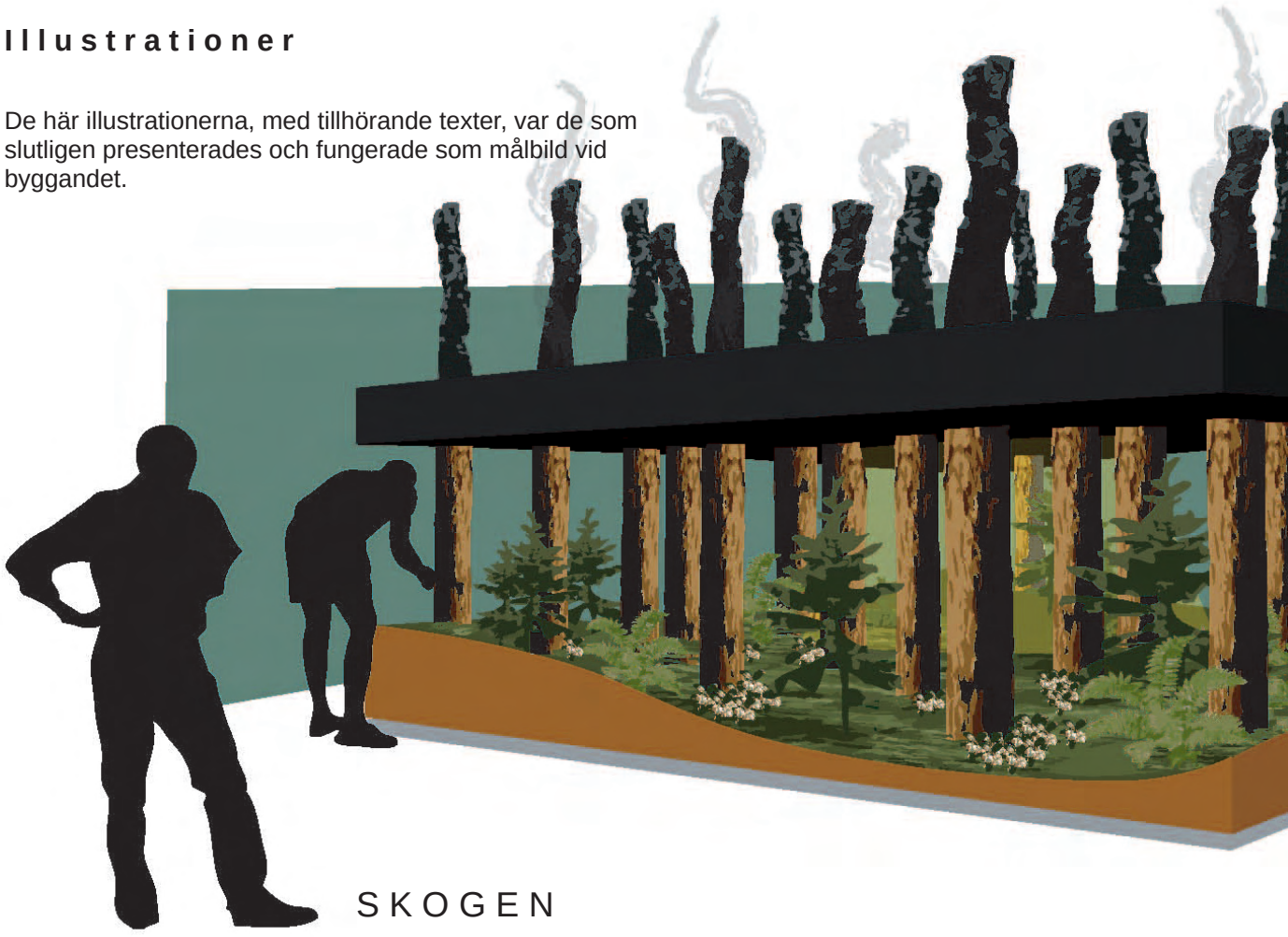

SKOGEN

16 granstammar bildar skogen. Den övre delen är bränd och på andra sätt förvanskad medan den nedre är intakt. Stammarna är förankrade i stora stålfötter under mark och i en trästomme i taket. Skogens terräng byggs upp med jord som täcks med ett fältskikt, som hämtats i ett skogsområde utanför Göteborg. I skogen planteras små granar och perenner för att förstärka skogskänslan. Kanterna är gjorda i corténstål som följer skogens topografi. De är tänkta att se ut som snittytor och ge intrycket av att skogen skurits ut från sin ursprungliga plats. Ramen är5,5 x 5,5 meter lång och mellan 0,3 och 0,5 meter hög . Hela ramen är upphöjd 5 cm över marken för att förstärka intrycket av att skogen är ditflyttad. Utanför skogen finns utrymme att betrakta den från alla sidor.

HOTET

Ett hot sänker sig ner över skogen. Där det går fram lämnar det död och förödelse efter sig. Taket är vinklat vilket ger olika upplevelser beroende på var man befinner sig. Från utsidan är skogen i blick-fånget medan hotet sitter över ögonnivå. Går man däremot in bakom skogen så blir ett fasansfullt landskap synligt med rykande förtvinade träd, kol och gamla avgasrör. Här har hotet sänkt sig så långt ner över skogen att man är tvungen att böja sig ner för att se den. I kontrast till detta ser man gläntan. Den ligger under bar himmel med sitt ljus, vatten och skir växtlighet. Det svarta hotet är tillverkat av en svartmålad stomme av trä, plywood och metallnät som täckts med stenkol. Hela det landskap som bildas ovanpå är målat med svart linoljefärg. Rökmaskiner har placerats ut för att ge ytterligare effekt åt scenariot.

Diagonalt snitt i skala 1:50

Realisering

Sammanlagt gjorde jag fem arbetsresor till Göteborg för att uppnå det färdiga resultatet. Utöver dessa tillkommer arbetsdagar på Alnarp och utflykter runt om i Skåne för att hitta och inhandla material. Den första resan var en inventeringsresa och gjordes i början av april. De första bilderna i det här kapitlet är från den resan och från annat förberedande arbete. Själva byggandet startade den 14 april och involverade en hel årskurs trädgårdsingenjör-studenter. Då vi inte hann så långt som vi hoppats under denna vecka, gjordes en kortare insats en månad senare och därefter ytterligare tre innan trädgården slutligen visades för pressen den 17 juni och invigdes den 28 juni. I det här kapitlet presenteras bilder av hela byggprocessen.

Byggetapp 1, 14-17 april

Att delta i byggandet av idéträdgården ingick som ett moment i kursen ”Utomhusträdgårdens material och design” på trädgårdsingenjörsprogrammet. Kursen hölls av Karin Svensson och hade 16 studenter, som vardera deltog i minst två av totalt fyra arbetsdagar.

Inför veckan hade jag köpt, fått och lånat material från olika håll. På måndagen den 7 april packades Alnarps bil full och på ett hyrt släp spändes tio gamla avgassystem fast. Avgasrören hade jag fått från Arons bildemontering i Malmö. Tillsammans med Magnus Svensson och Karin Svenssons amanuenser Julia Andersson och Petra Thorpert körde jag upp till Göteborg.

Väl framme på Trädgårdsföreningen fick jag se den färdiga stålramen för första gången. Till min stora lättnad och lycka såg den väldigt bra ut. Vid en närmare titt upptäckte jag dock att underkanten var bockad istället för svetsad nedtill och därmed hade en rund profil. Detta gick inte att göra något åt, men den fungerade nästan lika bra ändå. Ytterligare en sak som inte stämde med våra överrenskommelser var väggarna. Två arbetare stod och satte upp någon slags betongskivor istället för träskivor som vi bestämt. Hur ska det gå att måla på detta? Det visar sig att Trädgårdsföreningen har fått en felleverans och beslutat sig för att använda sig av den. Ingen bra start, men jag lämnade det problemet tills vidare.

Nästa mål var Brudaremossen, där tjugo granstammar och en eld väntade. Med yxa högg vi av barken på den övre delen och formade topparna. Därefter lades den del av stammarna som skulle vara bränd på elden tills de fått det utseende vi önskade. Arbetet var mödosamt och det hann bli mörkt innan vi var färdiga och hade kört alla stammar till Trädgårdsföreningen.

Nästa dag var studenterna på plats och vi började med att försöka dela upp arbetet, så att alla skulle hållas sysselsatta. Stora julgransfotslika konstruktioner hade tillverkats för att hålla träden på plats. Dessa placerades ut enligt planen och sattes i lod. När detta var gjort bestämdes vilka träd som skulle stå var och de placerades ut på respektive plats. Några var så tjocka att de var tvungna att smalnas av längst ned med motorsåg, andra var tunnare och fick kilas fast. Parallellt med detta arbete målades avgasrören med svart linoljefärg och metallformen till gläntan började slipas. Det behövdes några vändor till Claes Ohlsson innan vi kom på bästa sättet att göra detta på .

Dag två fortsatte arbetet med att vi fyllde ramen, först med grus och sedan med en jordblandning, som bestod till 50 % jord och 50 % torv. Under tiden förbereddes bygget av taket genom att läkten sågades upp och skruvades ihop till rätt längder, varpå de målades svarta. Det sista som hanns med var att börja bygga en stödram som skulle sitta uppe medan vi byggde taket.

Under dag tre började takbygget på allvar. Stödramen byggdes färdigt och läkten började placeras ut och fästas efter noga uträknade mått. De fästes på så många ställen det gick i kanterna, träden och i varandra. Eftersom färgen ännu inte hade hunnit torka kladdade den sig på allt och alla. Metallformen slipades färdigt och tillsammans med den runda kanten som skulle omgärda gläntan sattes den på plats.

Arbetet fotsatte dag fyra och jag började tvivla på om vi skulle hinna. Målet var att få taket färdigt. Andra studenter hade målat på betongväggarna, vilket hade givit dåligt resultat, eftersom det trängde ut kalk ur plattorna. Detta gjorde att alla ytor fick en vit patina. Tobias Nordlund sökte febrilt efter en lösning i form av en grundfärg. Detta gav inget resultat och det hela slutade med att det beställdes träskivor ändå.

Sista dagen målades väggarna en första gång och all träläkt sattes på plats, så att vi kunde ta bort stödramen. Nu började det verkligen se ut som den trädgård jag hade ritat. Jorden packades och med händer och fötter formades skogsterrängen. Den ram som skulle sitta i taket ovanför gläntan hann vi inte få på plats. Tanken var att vi också skulle ha fäst ett metallgaller under läkten, men jag tyckte att det som beställts inte såg tillräckligt grovt ut och dessutom hanns det inte med. Bland det sista som gjordes var att stryka ett lager utspädd saltsyra på stålramen för att få den att rosta snabbare.

Arbetet tog längre tid än förväntat och trots att jag var nöjd med resultatet av veckans arbete kände jag mig orolig över hur vi skulle hinna med allt återstående arbete.

BÅLSTA-SLÄPET
DXK 683
BÅLSTA SLÄPET

BÅLTA
SLÄPET

Byggetapp 2, 21-23 maj

Målet med den här resan var att färdigställa taket, hämta hem och lägga fältskiktet, plantera gläntan samt måla. Tre dagar fanns till förfogande och den här gången fick jag, utöver Magnus Svensson, med mig tre vänner från Malmö, Karin Frejd, Daniel Larsson och Elin Andersson. Utöver dessa anslöt Sanna Nordlander i Göteborg. Det var mycket att göra, men jag hade hopp om att hinna allt. Inför denna resa hade jag införskaffat ett kraftigare metallnät än det som levererats tidigare. Detta passade bättre ihop med dimensionerna på taket. Nätet målades en vecka innan resan tillsammans med Anna Hall på Alnarp. Trots att vädret var fint, hann linoljefärgen inte torka tills det var dags att rulla ihop nätet och ta med det till Göteborg.

Återigen packades ett släp en tidig morgon. Med oss hade vi nätet i kladdiga rullar och ett tjugotal planteringslådor i plast att transportera mossan i.

Jag hade bett personalen på Trädgårdsföreningen att sätta fast metallringen i taket, som vi inte hann med förra gången vi var där. De var stressade och kunde inte lova något, men när vi kom fram till Göteborg satt den på plats till min stora glädje.

Vi började arbetet med att fästa nätet i taket under läkten. Nätet hade en bredd på 1 meter och var klippt i bitar motsvarande trädgårdens längd, d.v.s. 5,5 meter. Dessa bitar klipptes upp där träden skulle gå igenom dem och träddes sedan in i skogen. Det gick inte smidigt, men var den bästa metoden vi kunde komma på. Allt eftersom näten kom på plats spikades eller nitades de fast i läkten. I skarvarna syddes de ihop med ståltråd.

Jag hade beställt en pall träkol, vilket motsvarar 42 säckar à 60 liter, d.v.s. drygt 2,5 kubikmeter kol. Jag hade försökt få tag i så stora fraktioner som möjligt, men då detta inte gick fick jag chansa på att bitarna inte skulle vara så små att de skulle ta sig igenom maskorna i nätet. Tyvärr visade det sig att påsarna innehöll en hel del riktigt små fraktioner. För att få bort dessa var vi tvungna att sikta kolet genom en bit av vårt taknät. Vartefter kolet siktats spolades det av för att få bort det värsta dammet, sedan placerades det ut på taket, som mer och mer började likna en gigantisk grill. Slutligen lades avgassystemen ut.

Växter hade beställts från tre leverantörer. Den största leveransen hade kommit i dubbla uppsättningar p.g.a. ett missförstånd. Bättre för många än inga alls, tänkte jag, nu kunde vi välja de absolut finaste exemplaren. En annan leverantör hade skickat exemplar som i många fall var obrukbara och en annan hade missat leveransdatumet helt. Som tur var löstes detta genom att leverantören hade en annan leverans till Göteborg dagen efter. Jag och Karin hämtade dessa växter det första vi gjorde den andra dagen. Vi tog med oss släpet, men insåg snopet att växterna var så små att allt rymdes i bilens bagageutrymmet. Gräsen var bara några centimeter höga och jag frågade mig om de skulle hinna växa till sig. Magnus lugnade mig och sa att de såg ut helt som de skulle.

Större delen av den andra dagen spenderade vi i Brudaremossen med att hämta fältskikt. I så stora sjok som möjligt grävde och skar vi ut mossan, som sedan lades lager på lager i planteringslådorna och staplades på släpet. Vi fick också med oss några mindre granar. När vi kom tillbaka till Trädgårdsföreningen pusslades mossan omsorgsfullt ut, tillsammans med inköpta

ormbunkar och tolvgudablommor. Det var viktigt att dölja alla skarvar för att få det att se så naturligt ut som möjligt. När hela det första lasset hade placerats ut, insåg vi att det inte alls räckte så långt som vi hade förväntat oss.

Sista dagen stannade Magnus kvar på Trädgårdsföreningen, med uppgiften att plantera gläntan. Alla växter hade kommit, men kvaliteterna skilde sig markant. Den vita krolliljan hade kommit i bara tre exemplar, som alla var i bedrövligt skick. Vi valde att inte plantera dessa alls. Vid dagens slut hade vi lagt in ytterligare nästan ett fullt släp med mossa, men hade ändå inte täckt mer än två tredjedelar av skogens yta. Än en gång åkte jag från Göteborg med blandade känslor, nöjd med det genomförda arbetet, men orolig över hur trädgården skulle hinna bli klar i tid.

BÅLSTA
SLÄPET

Byggetapp 3, 29 maj

En knapp vecka efter den förra resan bar det av till Göteborg igen. Den här gången bara över dagen. Som hjälp hade jag Magnus Svensson, Klara Wallby, Stina Antesson och Sanna Nordlander. Med så mycket folk kände jag mig övertygad om att hinna hämta all den återstående mossan, trots att tiden var knapp.

Det hade hunnit hända saker med trädgården på den korta tid vi varit borta. Våren hade varit ovanligt varm och det hade nästan inte regnat en droppe. Aklejorna hade börjat blomma, vilket inte alls var bra, då tanken var att de skulle blomma vid invigningen över en månad senare. Hoppet stod till att de skulle hålla sig till pressvisningen en knapp månad senare. Dysor hade placerats ut på i taket och var kopplade till en kran, som dragits in i skogen och gick redan att använda. Ångan som bildades medförde att trädgården, framförallt när solen låg på, såg helt trolsk ut. Handtaget på kranen var klumpigt, och skulle behöva gömmas på något sätt och dysorna hängde ner för långt. Dessa problem tog jag med mig hem, för att klura ut en lösning till nästa resa.

Återigen bar det av till Brudaremossen. Den här gången visade det sig dock inte alls vara lika lätt att hitta fin mossa, skogen hade blivit så torr. Vi gjorde vårt bästa, men i slutet av dagen återstod ändå ett hörn av trädgården att fylla med mossa.

Byggetapp 4,5-7 juni

Den här resan till Göteborg gjorde jag ensam med tåg. Väl framme fick jag hjälp av Ilona Stehn och Sanna Nordlander. Bil fick jag låna av Trädgårdsföreningen, för att jag kunna åka ut till Brudaremossen och hämta den sista mossan. Det hade fortfarande inte kommit en droppe regn, vilket medförde att det var svårt att hitta mossa i tillräckligt bra skick. Detta innebar att arbetet tog längre tid och att det inte var lika lätt att pussla ihop mossan som tidigare. En förmiddag och en eftermiddag räckte dock för att få allt på plats.

Jag hade tagit med mig utrustning för att göra ljudupptagningar. Denna monterade jag upp i skogen, där den fick stå i ett par timmar. Materialet klipptes senare ner till en timme. Natten innan hade det brunnit i ett skogsområde i närheten och brandbilar och flyplan passerade i närheten under dagen. Att dessa ljud kom med på inspelningen såg jag enbart som något positivt då det skulle förstärka mitt koncept.

Jag målade väggarna ett andra varv och de brända stammarna svarta på de ställen där elden inte tagit ordentligt.

Aklejorna stod i full blom, och fingerborgsblommorna hade kommit oroväckande långt. För att skydda mossan hängde jag en duk på två sidor av trädgården. Dysorna fungerade, men jag var orolig att de inte sattes på tillräckligt ofta, med tanke på det varma vädret. Alla hoppades på regn.

Trädgården var nu i stort sett färdig, det som återstod var finjusteringar och att få ljudanläggningen på plats.

SONY

Pressvisning, 16-17 juni

Tidigt på morgonen dagen innan pressvisningen jag till Göteborg en femte gång. Den här gången bestod mitt arbete av att göra trädgården så perfekt som möjligt. Jag rengjorde källan med en sug, fyllde på med nytt vatten, tog bort allt visset växtmaterial i gläntan, justerade mossan och fäste dysorna så högt upp i taket som möjligt.

Med mig hade jag allt som behövdes för att installera ljudet i gläntan. För att kunna placera stereon i skogen hade jag köpt en stor plastlåda med lock. Denna grävdes ned i ett hörn och en elektriker hjälpte mig att dra in ström. Sladdarna drogs in i lådan genom borrade hål, som sedan tätades noga med silikon. Högtalarna placerades ut i skogen och doldes delvis under mossa. De smälte in bra, visste man inte att de fanns där, tänkte man inte på dem. På lådans lock lade jag ett tunt lager jord och på den en stomme av hönsnät och sist mossa. Med hjälp av nätet gick det smidigt att öppna lådan för att komma åt stereon. Den skulle behöva öppnas åtminstone varje morgon och kväll för att sätt på och stänga av cd-skivan som gick på ”repeat”. När jag var färdig kunde man inte ens ana att det låg något gömt under mossan. Kranen till bevattningen doldes på samma sätt som lådan. Stereon kopplades dock inte in till pressvisningen.

Aklejorna hade blommat över nästan helt, men i gengäld stod fingerborgsblommorna i full blom. På invigningsdagen sken dessutom solen, vilket gav ett helt fantastiskt uttryck åt trädgården, särskilt på förmiddagen tillsammans med vattenångan.

Invigningen började med visning för den internationella pressen på morgonen och följdes av den svenska på eftermiddagen. Gemensamt för båda grupperna var att de inte ställde så mycket frågor, utan mest gick runt och tittade på egen hand. Jag fick dock tillfälle att prata med Tim Richardson, som är författare till boken ”Avantgardeners”, som handlar om koncept inom landskapsarkitekturen. Han tyckte mycket om Lucus och kom med påpekandet att Digitalis passade väldigt bra i gläntan med tanke på dess dubbla natur. Den är både dödligt giftig och används för att bota hjärtsjukdomar. Jag blev hastigt intervjuad av det amerikanska magasinet Garden Design Journal och fick kortare frågor av andra journalister.

Resultat

Idéträdgården Lucus invigdes den 28 juni 2008. Under sommaren kompletterades planteringen i gläntan två gånger, en gång i slutet av juli och en i slutet av augusti. Trädgården höll sig fin under hela utställningen, även om mossan blev brun mot slutet. Lucus fick bra kritik i media, bland yrkesfolk och av vanliga besökare. Nu återstår att se vad som kommer att hända med trädgården. Kommer den att flyttas,får den stå kvar eller kommer den att rivas?

Invigning, 28 juni

Program för invigningsdagen Trädgårdsföreningens lustgård 28 juni 2008

Kl 13.00	Officiell invigning av Trädgårds-föreningens lustgård
Kl 14.00	Trädgårdsföreningen öppnar för allmänheten
Kl 15.00	Invigningsceremoni från scenen vid Fontänplatsen
Kl 16.45	Utställningsguidningarna startar (Då vill vi gärna att ni finns vid era respektive idéträdgårdar/tapetgruper/utställningar så att besökarna får möjlighet att träffa er.)
Kl 20.00	Parken stänger
Kl 20.30	Premiärfest i tältet i parkens södra del

På invigningsdagen åkte min handledare Eva Gustavsson, Magnus Svensson, Julia Andersson och jag till Göteborg. Vi startade tidigt, för att hinna göra eventuella justeringar före invigningen, som skulle äga rum klockan 13.00. Dessutom skulle jag installera ljudet för första gången. Det var lite nervöst, eftersom jag inte riktigt visste hur bra inspelningen skulle te sig på plats. Några timmar senare kunde jag slå på ljudet och finna att fågelsången lät så naturlig, att man trodde att fåglarna satt i de omgivande träden och att flygplanen passerade ovanför huvudet.

Utställningen invigdes av Ulf Nordfjell i den nya roströdgården. Två timmar senare öppnade parken för allmänheten. Det var en mäktig känsla att se folk fascineras över min trädgård. Det kändes som om de kommenterade mig personligen, så mycket av min själ hade jag lagt ner i detta. Dagen avslutades med en fest för all inblandad personal. Det var en solig, vacker och lycklig dag.

Presentationen av min Lucus i Trädgårdsföreningens utställningskatalog. Mina illustrationer ackompanjeras av text skriven av Karin Berglund.

SLU ALNARP

Lucus

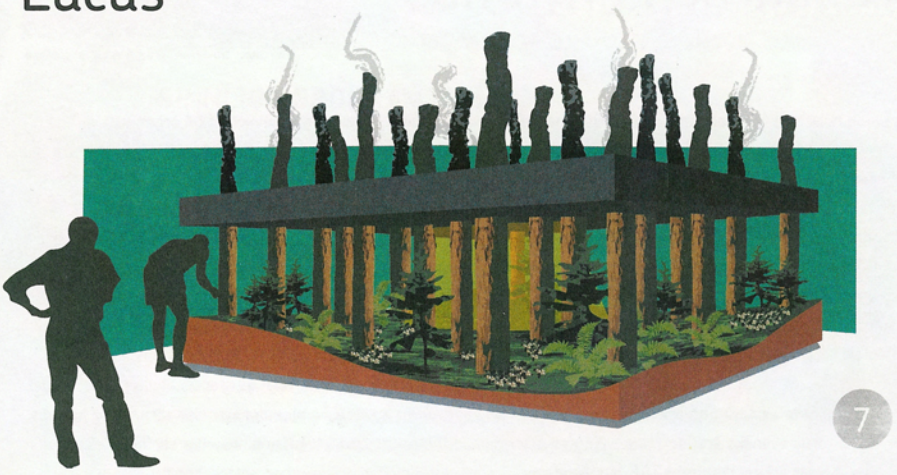

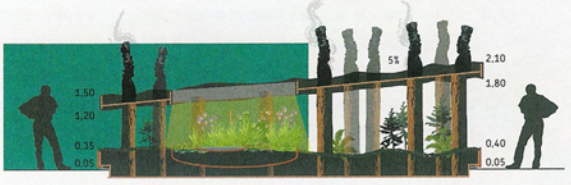

Lucus betyder glänta, helig plats. Skogen väcker hos många samma känslor som religionen. En riktig urskog är bland det vackraste vi har och gläntan med sitt ljus och sin stillhet hör kanske till det allra heligaste. Så tänkte Kina Bergdahl, student vid utbildningen i landskapsarkitektur vid SLU Alnarp när hon ritade sin idéträdgård.

Hon har gjort en stiliserad skog med riktiga granstammar och ett markskikt av mossiga tuvor, smågranar och ormbunkar. I tankarna ska man gå genom skogen som kanske är mörk och farlig för att till slut komma fram till den ljusa öppna gläntan.

– Idéträdgårdar blir ofta mycket vackra, säger hon. Jag vill förmedla hotet mot det vi älskar mest.

Därför låter hon ett otäckt svart och oljigt tak sänka sig ner mellan granstammarna. Om man går på gången av stenmjöl som löper runt den upphöjda skogen har man hotet i ögonhöjd. Där ovanför är skogen död. Gläntan ligger långt in i ett hörn. Man måste söka upp den och böja sig ner för att se den i all sin ljuvlighet. En liten vattenspegel, smultron, gräs, vita och ljusblå perenner som i en medeltida Mariaträdgård, oskuldsfull och helig.

"Lucus" är resultatet av en tävling i kursen växtkomposition som vanns av Kina Bergdahl. Kursansvarig är Magnus Svensson som också hjälpt till att förverkliga idéträdgården. Studenter från trädgårdsinenjörsutbildningen med designinriktning har hjälpt till att gräva och bygga upp trädgården.

Oh herre gud, vad är det här ?
Det är ju helt vanlig svensk skog
Det här kan man ju liksom bara
inte återge, det måste man uppleva
SÅ häftigt !
Det var ju inte så dumt gjort...
...och att hon har tankar bakom också

Respons

Vid varje besök som jag gjorde på Trädgårdsföreningen under utställningsperioden passade jag på att i smyg lyssna på besökarnas kommentarer. Det var tydligt att trädgården fascinerade och väckte reaktioner och känslor. Folk gick runt den, kände, sträckte och böjde på sig och diskuterade sinsemellan. Gav jag mig tillkänna överöstes jag av beröm och komplimanger. Detta gällde även utanför utställningen. Vänner och bekanta som besökt Göteborgs Lustgårdar menade ofta på att de tyckte att Lucas var den mest intressanta av trädgårdarna. I media, framförallt den svenska, har det varit ganska tyst om utställningen, men när det skrivits något har det till största delen varit i positiva ordalag. Jag har hittat ett par artiklar som nämner Lucus specifikt, svenska Allers Trädgård och engelska Garden Design Journal.

Trädgårdsmästaren Lars Krantz ville, efter det att han sett trädgården gärna köpa den till Wijs Trädgårdar i Ockelbo.

Vid invigningen hade jag nöjet att bli presenterad för den holländske växtkompositören Piet Oudolf, som designat en plantering på utställningen. Han var mycket imponerad av Lucus och hörde senare av sig till mig med ett erbjudande om internship hos honom i Holland.

I SLU:s programkatalog för 2008-2009 har man använt sig av en bild på Lucus, för att marknadsföra Trädgårdsingenjörprogrammet Design.

Årets trädgårds-händelse!

Glimtar från Göteborgs Lustgårdar

Missa inte Sveriges största trädgårds-utställning! Vi åkte till Göteborg och njöt av blomsterprakten och förundrades över allt det vackra som så många trädgårdskreatörer skapat under gemensam fana.

En otäck framtidsbild skapad av Kina Bergdahl, student från Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp. Ett hotande, svart, oljigt tak har sänkts ner över en skogsglänta. Över taket är träden svartbrända och döda, under kämpar skogsväxterna för sin överlevnad.

One of the more interesting of these temporary spaces, 'Lucus', which translates as 'Clearing', is by student competition winner, Kina Bergdahl. She described to me the importance that the forest has for the Swedes and how she's trying to highlight the threats it faces. The garden is designed as two storeys; the lower is the forest floor with a clearing surrounded by glimmering white foxgloves and carpeted with mosses. The pine trees puncture the ceiling of this tranquil space; above is destruction – burnt trees and car exhausts litter the stark landscape. Bergdahl recorded the soundtrack of cars, aeroplanes and bird song in the forest. Although these are familiar concepts, this garden is easy to interpret, simple and effective. How it will survive the three months of a garden show is another question. >

www.sgd.org.uk

Above: 'Lucus' by student Kina Bergdahl at Tradgardsforeningen divides the forest into two levels, with the upper level a stark reminder of the threats to forests

For me, the site which reflects the most up-to-date trends in gardening and perhaps garden design, is Gunnebo House and Gardens, built outside the city in the 18th Century. The theme of the festival gardens at Gunnebo is the kitchen garden; there's an excellent restaurant supplied by the existing gardens, and head gardener Joakim Seiler has created an immaculate new vegetable area planted out in colours from deep rusty reds, through variegated yellows to grey and silver – showing how vegetables can be beautiful.

The three temporary kitchen gardens are very different; British designer John Tizzard has tapped into the zeitgeist with his 'Future Allotment Garden' which envisages the time when fresh food becomes too expensive to buy and a piece of land to tend has become valuable again. Tizzard "wanted a vegetable meadow with everything fighting for a place", and adds that "hopefully it will become a vegetable jungle".

Monika Gora's 'Travelling Kitchen Garden' has been beautifully set up out of the back of a camper van, reminiscent of the wonderful gardens we see on the roofs of barges along the canals in London. However, it is unclear how the plants will leave any space in the van for their owner on their next journey.

The third garden at Gunnebo, Topher Delaney's 'Shipping News... Distribution of Ideas', is much more conceptual; she explores the idea of

◀Allers Trädgård, nr 8 2008

Garden Design Journal, September 2008 ▶

TRÄDGÅRDSINGENJÖR **DESIGN** 180 hp | ALNARP

Är du intresserad av färg och form? **Vill du lära dig att planera och formge gröna miljöer?** Välj Trädgårdsingenjörsprogrammet Design.

Att designa trädgårdar

Utveckling

Växter byttes ut och kompletterades vid två tillfällen under utställningen. Jag hade köpt vit rallarros (Epilobium angustifolium 'Album'), höstanemon (Anemone x hybrida) och silverlysing (Lysimachia ephemerum). Dessa fick jag ha stående på Trädgårdslaboratoriet i Alnarp, i väntan på att de skulle bli dags att plantera dem Göteborg. Sommaren var varm och jag bodde i Malmö, vilket gjorde det svårt att ägna växterna den tid som behövdes. Trots hjälp med vattning, omskolningar och många cykelturer mellan Malmö och Alnarp, lyckades jag inte med att få tillräckligt goda exemplar av plantorna. De gick i blom för snabbt och angreps av både mördarsniglar och löss. Vid första bytet användes istället vit plymspirea, som redan fanns på Trädgårdsföreningen. Kort därefter gick gräset i blom och gläntan kompletterades efter en tid med nyinköpta höstanemoner. De som stod på Alnarp skänktes bort. Mer kompletteringar än så behövdes inte, därför stämmer den tidigare framtagna växtförteckningen inte överrens med vad som faktiskt användes.

Trädgården höll sig fin hela säsongen, med undantag från mossan, som tyvärr blev brun. Vissa menade att detta berodde på att den utsattes för för mycket solljus, andra att det enbart var ett resultat av att den fått för lite vatten. Jag vet inte vad som är sant, men faktum är att det inte gjorde så mycket, helhetsintrycket och konceptet var lika starkt ändå. Jag kan t.o.m. tycka att det är positivt att det skett en förändring under utställningens gång, så är det ju i den riktiga naturen.

Utställningen stängdes den 28 september. Strax efter detta revs flera av de temporära trädgårdarna. Så var inte fallet med Lucus, eftersom man hoppades på att kunna sälja och flytta den. Wijs trädgårdar visade intresse, men drog sig ur då de inte ansåg sig ha resurser för att flytta den och återuppföra den. Det har nu gått snart ett halvår sedan utställningen stängdes och den står fortfarande kvar och väntar på sitt öde.

◀SLU:s utbildningskatalog för 2008-2009

Reflektioner

Under tiden jag arbetade med min idéträdgård, och kanske framförallt i efterhand, funderade jag mycket över idéträdgårdar som fenomen. Jag studerade litteratur i ämnet och gjorde en resa till den kända trädgårdfestivalen Chaumont-sur-Loire i Frankrike. I det här sista kapitlet har jag samlat inhämtad kunskap och funderingar kring ämnet, för att på så sätt kunna se min egen trädgård i ett större sammanhang.

Trädgårdens roll i samhället

Trädgård hör idag vanligtvis inte hemma på kultursidornas debatt- och recenssionssidor, utan har förpassats till bilagor om hem och trädgård, där ämnet reducerats till hobbyverksamhet. Artiklarna handlar mestadels om odling, växtsorter och vackra detaljer. Man presenterar eleganta fotoreportage från pittoreska trädgårdsanläggningar, där begrepp som helhet och underliggande mening sällan inbegrips. Denna behandling får som följd att ämnet ofta förpassas till att ses som en terapisysselsättning för den pensionerade medelklassen.[1] Man kan dra en parallell mellan dagens attityd till trädgårdar och hur man ser på målningar. Det är som att tänka sig att man besöker ett konstgalleri bara för att titta på färgblandningar, penseldrag och inramning, istället för konstnärens tankar bakom tavlan och vilka känslor den framkallar[2].

Inom dagens landskapsarkitektur fokuseras det mycket på hållbar utveckling. I begreppet väger man in tre aspekter, som ska samspela för en god utformning av en plats; ekologi, social rättvisa och ekonomi. I diskussionen nämns sällan något som för 150 år sedan skulle ha varit en självklarhet, nämligen estetik och skönhet. Tas det upp så är det ofta i negativa ordalag och avfärdas som ytligt.

Det är ett väldigt snävt sätt att se på skönhet. Fredrik Law Olmsted, landskapsarkitekten bakom bl. a. Central Park i New York, brydde sig lika mycket om hur de miljöer han ritade såg ut, som hur de fungerade. Han ansåg att kombinationen av en anläggnings fysiska funktioner och sensoriska kvaliteter höjde besökarnas mentala tillstånd, Detta baserade han på studier av psykologer, filosofer och konstdebattörer. Elisabeth K. Meyer propagerar i sin artikel ”Sustaining beauty” för att estetik ska ingå i definitionen av hållbar utvecklingen. Hon menar att man idag tycks ha glömt bort vad skönhet egentligen handlar om, att den ofta helt felaktigt blandas samman med utsmyckning. Skönhet är något som involverar alla sinnen och som kan leda till empati, kärlek och respekt för miljön. Skönhet är alltså något som inte bara är synintryck, utan även något som framkallar attityder och känslor hos människor. I designtänkandet inom landskapsarkitekturen kan man se ett olyckligt invant kategoriserande, som skapar begränsningar genom att bygga på motsatsförhållanden. Exempel på detta som Meyer ger på detta är, social vs ekologisk, urban vs vild, estetisk vs etisk, utseende vs funktion, skönhet vs störning, estetik vs uthållighet osv. Vidare efterlyser hon nya hybrider av ord och konceptuell, experimentella termer för att överbrygga detta tänkande. Som exempel nämner hon ”toxic beauty”, för att beskriva skönhetsupplevelser som regnbågsfärgat vatten till följd av miljöfarliga utsläpp. Uthållig skönhet kan liknas vid ett förstoringsglas, som hjälper oss att se skönhet i såväl det produktiva som det toxiska och att förstå den värld vi lever i och dess tillstånd.[3]

I takt med den allmänna utvecklingen i samhället blir världen mindre och kontaktytorna mellan olika discipliner större. Vad gäller konst och arkitektur är detta särskilt tydligt.

1 Wareham, ur *Vista,* sid 187f.
2 *www.thinkingardens.co.uk/manifesto.html*, 2008-10-01.
3 Meyer, 2008, sid 6ff
4 Richardson, 2008, sid 9.

Samarbeten och nätverk mellan konstnärer, designers, arkitekter, landskapsarkitekter och andra yrkesgrupper blir allt fler och mer omfattande. Under de senaste 20 åren har något av en ny inriktning blivit tydig inom landskapsarkitekturen. Tim Richardson har i sin nyutkomna bok ”Avant gardeners” valt att kalla inriktningen för konceptuell landskapsdesign (conceptualist landscape design)[4]. Boken handlar kort sammanfattat om projekt, vars utgångspunkt och styrka ligger i ett starkt koncept, snarare än i form och växtmaterial. Dessa nya strömningar inbegriper i allra högsta grad idéträdgårdar. Konceptuella trädgårdar som Richardson valt att kalla dem, är en företeelse som blivit allt mer vanlig under de senaste åren, framförallt i samband med så kallade trädgårdsfestivaler.

“Toxic Beauty”

“Nothing is more deadly than to have all our gardens described as ‘lovely’”

Anne Wareham, trädgårdsskribent

Fenomenet idéträdgård

Trädgårdsutställningar som företeelse är inget nytt. De har sitt ursprung i de trädgårdsföreningar som bildades runt om i Europa under senare delen av 1800-talet. Den största och mest kända utställningen, med djupt rotade traditioner, är Chelsea Flower Show i London, som anordnats av British Horticultural Society sedan 1862[5]. Dessa utställningar pågår bara i några dagar och har sitt fokus på odling och blomsterprakt. De trädgårdar som presenteras här kan närmast beskrivas som utställningsträdgårdar, även om man ofta ger dem namnet idéträdgårdar på svenska. Dessa trädgårdar har sin styrka i minutiöst utvalt växtmaterial och balanserade former snarare än i ett starkt koncept. Fenomenet idéträdgård, i den mening som det här arbetet syftar på, dök upp i början på 1980-talet och har växt sig allt starkare sedan dess. Den festival som brukar räknas som den första rent konceptuella internationella trädgårdsfestivalen, är den franska Chaumont-sur-Loire, som är förlagd i anslutning till ett slott i den lilla byn Chaumont-sur-Loire i Loiredalen. Festivalen har anordnats under sommarmånaderna sedan 1992, och räknas fortfarande som den främsta bland trädgårdsutställningar.[6]

I Sverige använder vi ordet idéträdgård för trädgårdar som Lucus, men också för mer traditionella utställningsträdgårdar. För att förtydliga och reda ut begreppen skulle jag, liksom Tim Richardson, vilja kalla Lucus för en konceptuell trädgård. Vad som är kännetecknande för denna typ av trädgårdar, och skiljer dem från det som ovan benämns som utställningsträdgårdar, beskrivs kortfattat i en artikel i tidningen Telegraph som ”The idea with conceptualist gardens is that the design is based on ideas rather than decorative or functional precepts - these are gardens that tell stories, showcase unusual materials and challenge received ideas. There might not be much that you will want to translate directly to your own backyard, but conceptual gardens are undoubtedly inspirational.” [7]

De konceptuella trädgårdarna ställer hela trädgårdsbegreppet på ända. Det är inte längre någon självklarhet att trädgård bara handlar om odling, form och skönhet. Tvärtom ifrågasätts den föreställningen. Som de flesta innovationer, särskilt sådana som vänder sig emot invanda föreställningar och definitioner, har konceptuella trädgårdar stött på stort motstånd från vissa håll.

Den engelska trädgårdsdesignern Tony Heywood, har skrivit något av ett försvarstal[8] för det nya sättet att designa utomhusmiljöer, som man ser i de konstruktioner/installationer/trädgårdar som visas på trädgårdsfestivaler. Han ger dem namnet HIA - Horticultural Intervention Art, och prisar att de tar ställning och förhåller sig till sin samtid. Han går till hårt angrepp mot de förespråkare av den traditionella brittiska trädgårdskulturen, som har svårt att acceptera och släppa in nya sätt att se på trädgård och landskapsarkitektur. Han ser dem som världsfrånvända och förespråkare av en förlegad överklassestetik.

5 *www.rhs.org.uk/chelsea/2008/about.asp,* 2008-10-13.
6 Richardson, 2008, sid. 265ff
7 *www.telegraph.co.uk,* 2008-10-13.
8 Heywood, ur *Vista,* 2005 sid. 79-98.

Även bland högt uppsatta landskaparkitekter höjs skeptiska röster mot fenomenet idé-trädgårdar/trädgårdsfestivaler. I en intervju[9] med Cathrine Mosbach, gjord av Land Online i samband med IFLAs världskongress 2006, jämför hon trädgårdsfestivalerna med stora shoppingcenter där varorna ständigt byts ut. Hon kan å ena sidan se en styrka i att utställningarna når en stor och bred publik, men å andra sidan ser hon en fara i att bara den här sidan av landskapsarkitekturen exponeras i media. Hon tycker sig se en tendens att landskapsarkitekters viktigaste uppgift, vilken är att göra meningsfulla och funktionella platser i kontakt med staden, inte får samma uppmärksamhet och förståelse. Andrew C. Theokas, landskapsarkitekt och författare till boken "Grounds for Review: The Garden Festival in Urban Planning and Design" ställer sig inte bakom kritiken om temporära trädgårdar som en symbol för en slit- och slängkultur. Han menar att just den tillfälliga karaktären hos trädgårdarna gör att man som designer vågar ta ut svängarna och experimentera och att denna efemeri endast är fysisk. Psykiskt lever trädgårdarna kvar i besökarnas minnen och i debatten. Han ser en trend i att många trädgårdar har fokuserat på kollektivt ansvar, naturens sårbarhet och hållbar utveckling och att denna typ av temporär landskapsarkitektur kan ses som en ny genre.[10]

"La Source" av BGL deltog i festivalen Jardins de Métis 2004 och 2005.

> *"There is a certain level of independence and cynicism in conceptual art which can make it seem remote from society…In a garden, the conceptual process has a more human dimension – there is always the sense of scale – and that makes it a more "grounded" mode of expression."*
>
> *Marco Antonini (Land I)*

9 *http://land.asla.org/2006/1031/mosbach.html*, 2008-10-13.

10 Theokas, 2004, sid 240ff

Konceptualism inom landskapsarkitekturen

I ”Avant Gardeners” lyfter Tim Richardson fram konceptualism som en genre eller rörelse inom landskapsarkitekturen. Konceptuell landskapsdesign var ett utryck som han började använda i mitten av 1990-talet för att gruppera personer som Martha Schwartz, Topher Delaney, Claude Cormier och Kathryn Gustafson. Gemensamt för dessa är att de använder en idé eller flera relaterade idéer som utgångspunkt för sina arbeten.

Richardson ser konseptualismen som landskapsarkitekturens motsvarighet till arkitekturens postmodernism. Han ser också en trend att postmoderna arkitekter och konceptualistiska landskapsarkitekter söker sig till varandra och ofta samarbetar i sina projekt. I boken presenteras sammanlagt 50 designkontor som har ett uttalat konceptuellt arbetssätt. Varvat med detta finns sex kapitel som på olika sätt angriper och beskriver rörelsen - koncept, historia, natur, växter och andra material, den konceptuella trädgårdsutställningen och psykotopi[11].

I bokens första kapitel ”Koncept” gör Richardson ett försök att förklara vad konceptualism inom landskapsarkitekturen är och hur man arbetar med det. Han tycker sig se att det finns olika utgångspunkter när det gäller att ta fram ett koncept. Majoriteten av konceptualisterna jobbar inom gränserna för någon av dessa, vilken då kan sägas vara deras designmetodik. Utgångspunkterna är fyra; platsbaserade, historiska, visuella och självbiografiska.

Det platsbaserade konceptet handlar om genius loci, platsens själ, och är det mest traditionella inom landskapsarkitekturen. Genom att besöka platsen och analysera dess läge, vegetation, spår, historiska händelser, stämningar osv., lär man känna dess karaktär och använder den som en utgångspunkt i sitt skapande. I denna kategori ingår även motsatsen, dvs. att man helt väljer att bortse från genius-loci, och anser sig ha rätt att täcka över platsens alla karaktärsdrag med något helt nytt.

Att ta utgångspunkt i platsens historia är den andra kategorin och kanske den vanligaste. Här läggs fokus på platsens industriella, agrara eller sociala kontext, för att ge platsen karaktär. Väldigt vanligt förekommande är att lyfta fram gamla industriminnen, t.ex. genom att använda sig av former och artefakter, som hör hemma i tidigare industriverksamhet på platsen.

Den tredje kategorin, den visuella, handlar om att man använder sig av ett motiv, ett mönster, en färg eller ett objekt som repeteras i designen. Detta sätt påminner mycket om modernismen, även om färg- och formspråket ofta är ett annat.

Det självbiografiska angreppssättet kan också återfinnas inom trädgårdskonsten. Det baserar sig på designerns egen fantasi och bortser många gånger helt från sociala eller funktionella intressen. Dessa verk återfinns mest på trädgårdsfestivaler eller i skulpturparker och liknande platser.

11 Sammanslagning av ordet *psyke* med betydelsen *sinne* (både platsens och människans) och *topos* som betyder *plats*.

Efter att ha läst Richardsons bok kan man lista några särskilt vanligt förekommande och karaktäristiska drag för konceptuella landskaps- och trädgårdsprojekt.

- Mönster, ofta brutet på något sätt.
- Utskurna hål i väggar, skärmar eller färgade material som fungerar som titthål, inramning och begränsning av vissa vyer.
- Färg i starka, klara nyanser som sticker ut i designen, oftast bara en.
- Vatten, som oftast används horisontellt eller som dimma.
- Material använda i nya sammanhang
- Dramatisk belysning nattetid..
- Humor och lekfullhet.

"Bagel garden" av Martha Schwartz från 1979.

> *"It is commonplace that 'beauty' endows a space with value. This is in part because we experience an intimate reaction with the place during the very process of recognizing beauty. We form a relationship with it. A similar relationship can arise by means of other meaningful emotional or intellectual interactions with spaces, and this too can endow them with equal value."*
>
> *Tim Richardson*

Trädgårdsfestivaler

Man kan inte tala om idéträdgårdar, utan att samtidigt tala om deras huvudsakliga skådeplats, de så kallade trädgårdsfestivalerna, som blivit allt vanligare runt om i världen. Dessa festivaler var från början renodlade hortikulturella tillställningar, men har under de senaste femtio åren utvecklas till att inbegripa ekologi, konst och experimentella konceptuella trädgårdar. Första gången offentlig konst visades på en trädgårdsfestival var i form av skulpturer på den stora internationella trädgårdsutställningen Hamburg 1953 IGA, som hölls i parken Planten un Blomen. Under 70- och 80-talen började miljötänkande bli synligt på trädgårdsfestivalerna, vilket öppnade upp för ett mer konceptuellt tänkande vid formgivning av trädgårdar.[12]

I Avant gardeners har ett helt kapitel ägnats konceptuella trädgårdsfestivaler. Richardson menar att dessa är den största arenan för konceptuell design inom dagens landskapsarkitektur. Trädgårdsfestivaler inriktade på konceptuella trädgårdar började anordnas för ca 20 år sedan och har sedan dess blivit allt mer vanligt förekommande i framförallt Europa och USA. De olika festivalerna skiljer sig något sinsemellan men kännetecknande är att de visar 10-20 temporära trädgårdar under tre till fem sommarmånader. Antingen bjuds ett antal erkända designteam in eller också anordnas en tävling. Vissa festivaler har ett övergripande tema som ändras från år till år, medan andra ger mer fria händer. Inte sällan anordnas festivalerna i en historisk anläggning, som därmed får nytt liv och lockar en större publik.

Här följer en presentation av de historiskt mest betydelsefulla och idag mest intressanta och uppmärksammade festivalerna. De har mycket gemensamt med varandra, men alla har något som är eget. Chaumont-sur-Loire var den första konceptuella trädgårdsfestivalen som anordnades. Den har varit vägvisande för alla efterkommande utställningar av samma slag och ges därför en mer ingående presentation är de övriga.

Som årets ”Best in show” i kategorin ”Conceptual gardens” på Hamton Court, valdes *”In Digestion”* av Tony Smith. RHS beskriver den som en konceptuell konstinstallation, som använder växter som en av sina beståndsdelar. Installationen ifrågasätter dagens konsumtionssamhälle och kan därmed ses som en kommentar och uppmaning till reflektion kring ett problem som rör vår samtid.

12 Theokas, 2004, sid 245

Chelsea Flower Show, England

Världens största och mest kända trädgårdsutställning är den engelska prestigefyllda Chelsea Flower Show som anordnas av Royal Horticultural Society varje år under fem dagar i slutet av maj. Utställningen har anor från 1862, då den under namnet ”Great Spring Show” hölls i Kensington i västra London. I år hölls den i Chelsea för 85:e gången.[13] På ett område skiljer den sig dock från de festivaler som har konceptualism som grundläggade idé. För det första så byggs festivalen bara för fem dagar, under vilka trädgårdarna ska se fullständigt perfekta ut. För det andra så arbetar man här utifrån ett mer klassiskt synsätt på trädgård. Det är blomsterprakten och den formalistiska perfektionen som står i fokus , medan betydligt mindre uppmärksamhet ägnas åt idéer och inbyggda budskap. Ca 600 utställare deltar varje år, ca 550 av dessa utgörs av mindre utställare och resterande av större utställningsträdgårdar. Vid utställningens slut delas fyra olika typer av medaljer ut med hänvisning till RHS interna kriterier. Det finns ingen begränsning på hur många medaljer som kan delas ut, eftersom trädgårdarna inte jämförs med varandra. Det mest prestigefyllda är dock inte medaljerna, utan att bli utnämnd till Best in Show i sin kategori.[14]

En annan stor trädgårdsutställning som också anordnas av RHS, är Hampton Court Palace Flower Show. Den hölls i år under fem dagar i juli för 19:e gången i Surrey strax utanför London. Nytt för årets utställning var att en ny kategori fanns med, nämligen konceptuella trädgårdar.[15]

Ulf Nordfjells *”A tribute to Linnaeus”* fick guldmedalj i Chelsea 2006 och satte Sveriges trädgårdskultur på kartan. Den flyttades därefter till Göteborgs Botaniska Trädgård där den återinvigdes i samband med firandet av Linnés 300 årsdag. Den har även ingått i utställningen Göteborgs lustgårdar.

13 *www.rhs.org.uk/chelsea*, 2008-10-13
14 *www.rhs.org.uk/chelsea,* 2008-10-13
15 *www.rhs.org.uk/hamptoncourt*, 2008-10-13

Chaumont-sur-Loire, Frankrike

Mannen bakom den internationella trädgårdsfestivalen i Chaumont-sur-Loire heter Jean-Claude Pigeat. Pigeat har studerat juridik och ekonomi och har arbetat som journalist specialiserad på miljöfrågor. 1990 kom han ut med boken ”Parcs et jardins contemporains” (Moderna parker och trädgårdar). Parallellt som han skrev boken arbetade han med en utställning med samma namn, tänkt att hållas på Centre Pompidou i Paris. Det blev aldrig någon utställning, men med hjälp av den dåvarande kulturministern Jack Lang, startade Pigeat ett regeringsprogram för att främja franska trädgårdar.

Jack Lang var utöver kulturminister även borgmästare i staden Blois i Loiredalen, där han uppmuntrade avantgardistiska designprojekt. Idén om en trädgårdsfestival kom från Lang, som tillsammans med styrelsen för regionen Centre-Val de Loire bad Pigeat att ordna en sådan vid slottet i Chaumont-sur-Loire, som ligger i närheten av Blois. Han ombads samtidigt att bli administratör för den historiska marken kring slottet. Pigeat tackade ja och projektet har sedan dess kommit att bli något av hans livsverk. Finansieringen av projektet kom från regionen och från en mängd privata sponsorer.

Festivalens grundplan ritades av den belgiske designern Jaques Wirtz. Den är inspirerad av ett tulpanträd, där varje löv utgör en 250 m² stor utställningsyta för idéträdgårdar. På slottsområdet, finns utöver platsen för idéträdgårdarna, bl.a. gamla stall, som gjorts om till utställningslokaler, ett subtropiskt växthus, en skulpturpark, en shop, en restaurang och föreläsningssalar.

Sammanlagt ställs mellan 25 till 30 idéträdgårdar ut per år. Några görs av erkända designers som bjudits in, andra av studenter och trainees från Loireområdet. De flesta utgörs dock av inskickade tävlingsförslag, som väljs ut av en jury bestående av representanter för festivalen samt några utomstående bedömare, bland dem en utav föregående års utställare. Själva konstruktionen av trädgårdarna börjar vid nyår och planteringen sker i april. Omkring sex trädgårdar behålls året ut och en av dessa väljs ut för att vara med även på nästa års utställning. Vissa särskit populära trädgårdar har återuppförts igen och andra, som Patrick Blancs växtväggar, har återskapats i den permanenta trädgården. [16]

Nästa uppslag, växtväggar av Patrick Blanc. Patrick Blanc slog igenom på Chaumont-sur-Loire med sina makalösa växtväggar. Den vänstra bilden visar hans idéträdgård, som fick vara kvar i fyra år och som senare återskapades i trädgårdens permanenta del.[18] Blancs växtväggar har sedan dess byggts permanent på hundratals platser, både inomhus och utomhus, alltifrån i parkeringshus till i foajéer till lyxhotell, bl. a i Renzo Pianos akvariebyggnad i Genua, Italien och på fasaden till världskulturmuseet Quai Branly i Paris, som visas på den högra bilden.[19] ▼

16 Jones, 2003, sid 9-15
17 www.chaumont-jardins.com 2008-10-13, Egen svensk översättning.
18 Jones, 2003, sid 136-139.
19 www.verticalgardenpatrickblanc.com, 2008-10-13.

För varje år har det fastställts ett tema, som idéträdgårdarna skapas utifrån. Genom åren har dessa varit;

1992: Nöje
1993: Fantasi under kris
1994: Acklimatisering
1995: Nyfikenhet
1996: Är teknik poetiskt korrekt?
1997: Vatten! Vatten!
1998; Rikoschetter
1999: Inget utom grönsaksland
2000: Fritt!
2001:Tapetgrupper
2002: Erotiska trädgårdar
2003: Ogräs!
2004: Leve kaos! Ordning och oordning i trädgården
2005: Minnets trädgårdar
2006: Trädgårdslekar
2007: Rörelse
2008: Delade trädgårdar. [17]

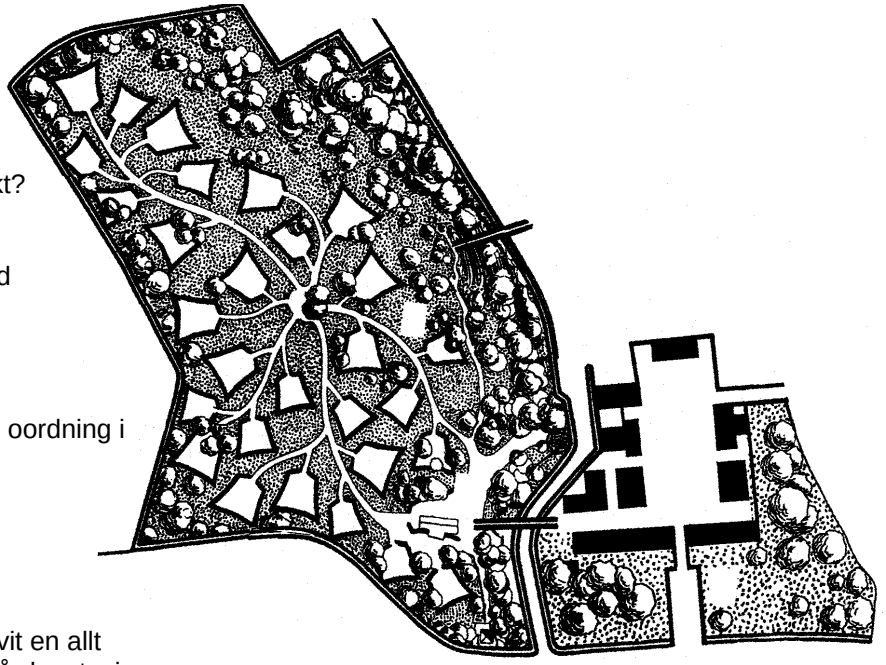

Grundplan över utställningsområdet i Chaumot-sur-Loire. Utformningen är gjord med inspiration från en tulpanträdsgren med löv.

Festivalen har genom åren blivit en allt större succé både bland trädgårdsentusiaster och turister. Den har inte bara startat en ny rörelse, utan också givit nytt liv åt en plats. Från att man tidigare tvingats avverka träd på området för att sälja veden och få in pengar, är det idag med på UNESCO:s världsarvslista och ett välbesökt turistmål med säkrad ekonomi, som gör att man kan arbeta under konceptuell frihet.

"It was Chaumont that first established the right to freedom in garden design"

Arnaud Maurières

Jardin de Métis, Canada

Parken Jardín de Métis har sedan 1995 varit en del av Reford Gardens i Quebec, Canada. Den har varit öppen för offentligenheten sedan 1962 och dessförinnan var marken en privat familjeegendom som ägdes av Elsie Reford. Trädgården har en vänförening, Les amis des Jardin de Metís, som redan från början tog på sig ansvaret för trädgårdens framtida utveckling. Föreningen hade tre mål: att restaurera den gamla trädgårdsanläggningen (tradition), att ställa ut temporära trädgårdar av ledande samtida konstnärer (innovation) och att bevara kustlinjen längs floderna S:t Lewrence och Mitis (bevarande). Under de första åren jobbade man mot att skapa en trädgårdsfestival i stil med Chaumont-sur-Loire. Målet var att utmana både trädgårdsproffessionen och publiken genom att introducera nya landskap, material och synsätt på trädgård. Till skillnad från Chaumont valde man att inte ha några teman för utställningarna, utan den konceptuella infallsvinkeln understöddes genom att att deltagarna var tvungna att på något sätt förhålla sig till platsen i sin design. Första utställningen hölls år 2000 och sedan dess har ett 15-tal idéträdgårdar ställts ut under fyra sommarmånader varje år. Bidragen väljs ut av en jury och byggs sedan under sju veckor av utställarna tillsammans med en konstnärlig och en teknisk ledare. Festivalen finansieras av en fond, La Fondation des Jardin de Métis, utan vinstsyfte. Fonden verkar även för att stimulera konstnärligt skapande, forskning och experimenterande inom trädgårdskonst, både inom och utanför festivalen[20]

◀“Blue Stick Garden” av Claude Cormier, var en av det första årets bidrag. Den är en modern tolkning av de engelska så kallade mixed-borders, en typ av blomsterrabatter, som brukar beskrivas som att man målar med växter. Här har Cormier istället använt sig av fyrkantiga trästavar, som målats i olika nyanser av blått på två sidor. När man rört sig genom allt detta blåa och vänder sig om upptäcker man att stavarna är röda. Verket har återuppförts på flera andra platser, bl. a i Hestercombe, England.

20 *www.jardinsmetis.com*, 2008-10-13.

Westonbirt, England

Besöker man hemsidan till ”The festival of the garden”[21] finner man att där står “The Festival is still seeking its new home.....”. Festivalen hölls nämligen bara tre gånger, 2002-2004, och tvingades därefter stänga av ekonomiska skäl. Den är ändå värd att nämna, då den är mycket omtalad och den första konceptuella trädgårdsutställningen i England. Den kännetecknades av hög kvalitet i design och utförande och var inte lika konceptfokuserad som exempelvis Chaumont. Här presenterade man en blandning av mer traditionella och väldigt konceptuella trädgårdar, en bra spegling av den samtida engelska trädgårdskulturen. Utställningen hölls i Westonbirt’s nationella arboretum i Gloucestershire, England under 4 sommarmånader och visade 15-20 idéträdgårdar varje år.

Cornerstone Gardens, USA

Cornerstone Gardens grundades 2004 av Chris Hougie, en entreprenör och leksaksuppfinnare, efter att han besökt festivalen i Chaumont-sur-Loire. ”I wanted to change the notion of what a garden can be – a place that’s as much about ideas as about plants”. [22] Festivalen är belägen vid huvudvägen mellan Sonoma Calley och Napa Valley i Californien och är den första internationella trädgårdsfestivalen i USA. Med hjälp av landskapsarkitekten Peter Walker, har man lyckats locka dit prestigefyllda namn som Land -1, Andy Cao & Xavier Perrot, Claude Cormier, Topher Delaney och Martha Schwartz. De har alla givits helt fria händer att skapa vad de vill på varsin avgränsad yta. Sammanlagt visas 17 trädgårdar på festivalen som samsas med en mängd kommersiella verksamheter såsom design butiker och vinprovning. Cornerstone place, som platsen döpts till, erbjuder också plats för olika privata event som t.ex. bröllop.[23]. Utmärkande för Cornerstone är att det hålls öppet året runt och att trädgårdarnas livsländ varierar. Vissa behålls flera år, medan andra byts ut oftare. [24]

”Ninnananna – A lullaby garden” av Andy Cao och Xavier Perrot, 2004, är ett ondulerande landskap av 100 1x1 meter stora mattor, tillverkade för hand av vietnamesiska kvinnor. Landskapet får beträdas utan skor och upplevelsen förstärks av Vietnamesiska vaggvisor. Trädgården omgärdas av halvtransparenta väggar, tillverkade av uppspända fiskelinor. ▶

21 *http://www.festivalofthegarden.com,* 2008-10-13
22 Arnold, The New Times, 2008-04-27
23 *www.cornerstonegarden.com,* 2008-10-13.
22 Richardson, 2008, sid 270.

TOXIC

Ponte de Lima, Portugal

Den internationella trädgårdsfestivalen Ponte de Lima ordnades första gången 2005. Den är belägen i nordvästra Portugal i den lilla staden Ponte de Lima, som räknas som landets äldsta. [25] Festivalen ligger i en park vid floden Lima och presenterar varje år tolv utställningsträdgårdar, elva nya och en framröstad av besökarna från föregående år. Idéträdgårdarna är placerade längs en något böjd gångväg och har alla olika form. I parken finns också permanenta inslag i form av tre moderna labyrinter, utomhuspool och restaurang. Enligt festivalens hemsida vill man att hållbarhet ska genomsyra festivalen, både i trädgårdarna och materialanvändning. Man försöker i möjligaste mån återanvända material från år till år. Utöver hållbarhet så har varje år ytterligare ett obligatoriskt tema, 2008 var det ”Energies in the Garden” och 2009 kommer det att vara ”Arts in the Garden” Festivalen har givit ett uppsving för hela regionen och dess kultur. Till skillnad från många andra festivaler har man lyckats skapa en snygg och lättorienterad internetsida.[26]

> *“It is a pleasure for me to see a rich region rehabilitate heritage in a way that guarantees its sustainability. Congratulations!”*
>
> *Bernardo Trindade, Secretary of State for Tourism*

◀ *“The Ostrich garden”*, publikvinnaren 2007, som ställdes ut igen 2008. Grundidén utgår från dagens konsumtionssamhälle, där vi sticker huvudet i sanden för att slippa ändra vårt beteende. Trädgården är bokstavligen en upp-och-nervänd värld där besökarna kan stoppa ner huvudet i sanden för att vända den rätt.

25 *http://sv.wikipedia.org/wiki/Ponte_de_Lima*, 2008-10-13
26 *www.festivaldejardins.cm-pontedelima.pt*, 2008-10-13.

Bilbaojardin, Spanien

De flesta trädgårdsfestivaler är belägna på landsbygden, Bilbaojardín däremot förvandlade hela den spanska staden Bilbao till en enda stor trädgårdsutställning under sommaren 2007. Den har hittills bara hållits en gång men tanken är att den ska bli en biennal tävling dit vem som helst kan ansöka om att få delta. Tävlingsdeltagarna har inget specifikt tema att hålla sig till. Av tävlingsreglerna framgår dock att bidragen kommer att värderas utifrån levande material. Detta eftersom det är vad man vill se mer av i Bilbao . Ca 25 platser à ca 80 m² väljs i olika delar av staden. Med en budget på 6000 euro skapas sedan personliga och kreativa uppfattningar om moderna trädgårdar från olika håll i världen. Förstapriset är att designa en ny eller göra om en gammal permanent off entlig park eller trädgård i Bilbao.[27]

Förslaget *"TP-vortex"* av italienska kontoret nEmo-Gruppo, blev uttagen till festivalen 2007 och byggdes i ett bostadsområde. Den betstår av fem urbana totempolar med organiska former som appelerar till alla fem sinnen. Med hjälp av pumpar kan besökare blåsa upp ballongerna som sitter högst upp på pålarna och åstadkomma ljud.

27 *www.bilbaojardin.com*, 2008-10-13.

Göteborgs Lustgårdar, Sverige

Göteborgs lustgårdar var unikt på så sätt att den var en samlingsutställning som inbegrep fyra anläggningar, alla med sin specifika historia som bidrag till utställningen. På Trädgårdsföreningen valde man att göra en temporär del med idéträdgårdar, för att ge mer tyngd åt utställningen och locka en större publik. Tanken var från början att idéträdgårdarna skulle stå kvar i två växtsäsonger, men detta ändrades sedan till en. Det fanns ett övergripande tema, åtminstone för studentträdgårdarna, vilket var hållbar utveckling. Bland övriga deltagare tilldelades några ett tema med andra fick gestalta sina bidrag mer fritt. Balansen mellan mer klassiska trädgårdar och mer konceptuella fungerade bra. I dagsläget planeras det inte för en fortsättning. Flera av de permanenta trädgårdarna har sålts, bl.a. Sydvästs som ska bli permanent i Slottsträdgården i Malmö.

”Mormors smyckeskrin” av 02-landskap är gjord med inspiration av okomplicerade lyckliga barndomsminnen. Trädgården är uppbyggd av boxar i olika höjd och storlek, vilka målats i en stark rosa nyans och fyllts med blommor i klara färger. Kanalplast som förvandlats till ett jättelikt tårtpapper, fungerar som väggar och avskärmningar. Varje helg under utställningen uppträdde en ballerina mitt i trädgården, ackompanjerad av smyckeskrinsmusik. ▶

Sydväst arkitektur och landskap i samarbete med Magnus Svensson från SLU, Alnarp blev tilldelade ämnet ”Global warming”. Deras trädgård är en slags växttermometer som speglar hur en klimatförändring skulle påverka vårt växtliv, från lingon och tuvtåtel till banan och frodig växtvägg. Trädgårdens parallella gångar och vattenrännor bryts av röda cirkelformade platser i lackerad betong. ▼

Slutord - Ringar på vattnet

Innan jag gick in i det här projektet visste jag inte särskilt mycket om fenomenet idéträdgård. Jag hade hört talas om Chaumont-sur-Loire, som en slags modern trädgårdskonstutställning i Frankrike och jag intresserade mig mycket för Land-Art och installationskonst i offentlig miljö. Under projektets gång har min kunskap växt och perspektiven vidgats, Det är intressant att så här efteråt placera in trädgården i sin samtid.

Lucus är ett typiskt konceptualistiskt projekt, då den är gjord med utgångspunkt i ett stark koncept, där formen och materialen har valts för att framhäva idén snarare än att skapa någonting som i traditionell mening är vackert. Temat hållbar utveckling är ett av vår tids mest aktuella och har under de senaste åren förekommit i idéträdgårdar på i stort sett alla de trädgårdsfestivaler jag studerat.

Landskapsarkitekturen har i trädgårdsfestivalerna hittat en arena, där den kan göra anspråk på att vara konst på samma villkor som andra konstarter. I ett idéträdgårdsprojekt är man nämligen så gott som totalt fri att till fullo koncentrera sig på ett koncept, utan att behöva tänka på funktion och anpassning till en viss plats och dess sammanhang och historia. Idéträdgårdarna ger möjlighet att experimentera och testa idéer på en stor publik, att ge uttryck för en åsikt, skapa möten och samarbeten över yrkesgränser. Dessa projekt kan vara ett sätt för mindre kontor och enskilda designers att marknadsföra sig och sina idéer. För mer etablerade aktörer kan de vara ett medel för att utvecklas och för unga formgivare en läroplats och start på karriären.

Det är för de konceptuella trädgårdarna som för alla kontroversiella innovationer, att det gamla blir ifrågasatt och känner sig hotat. Denna konfrontation är dock själva grunden för utveckling. Jag tror att fenomenet kommer att sprida sig och inte längre bara förpassas till trädgårdsfestivaler, utan bli ett inslag i våra offentliga parker och stadsrum. Ett lysande sätt hur man kan applicera fenomenet i stadsmiljö är Bilbaojardìn. Begreppen måste ifrågasättas och omprövas och man måste våga släppa in och acceptera nya uttrycksformer. Carola Wingren skriver i utkastet till sin doktorsavhandling att ”Landskapsarkitektur är i många avseenden en konstart, men med praktiska förtecken. Få är projekten där det konstnärliga och det djupt meningsfulla får ta ut svängarna.” Jag tror att fenomenet med idéträdgårdar kan vara ett steg mot att landskapsarkitekter med konstnärliga ambitioner blir mindre försiktiga och lättare får gehör för sina idéer. Åtminstone är det min stora förhoppning och jag kommer själv att fortsätta jobba för att det blir så.

Personligen och yrkesmässigt har hela det här projektet varit en enda stor framgångssaga. Först och främst har jag naturligtvis lärt mig otroligt mycket och har fått åtnjuta lyckan i att se och känna min egen idé växa fram till ett fantastiskt resultat. Vidare har projektet givit mig bästa möjliga start på karriären. Jag behövde inte söka jobb, utan kunde välja bland flera erbjudanden. Jag valde att tacka ja till Sydväst Arkitektur och Landskap i Malmö, där jag nu arbetar. Tillsammans med Magnus Svensson gjorde Sydväst idéträdgården mitt emot min på Trädgårdsföreningen. Jag har också tackat ja till Piet Oudolfs erbjudande om ett internship hos honom i Hummelo iHolland.

R e f e r e n s e r

Facklitteratur

Bengtsson, Rune, 1997, *Perennboken: med växtbeskrivningar,* LT:s förlag

Berglund, Karin och Kvant Christel, 2008, *Göteborgs trädgårdsförening 2008,* Fälth & Hässler

Conan, Michel, 2007, *Contemporary Garden Design Aestetics, Creations and Interpretations*, Dumbarton Oaks. Trustees for Harvard University Washington D.C.

Festival International des jardins, 2008, *Des jardins en partage*, Domaine de Chaumont-sur-Loire,

Fältbiologerna, *Svenska skogsbiotoper*, 1981, Fältbiologerna, Sollentuna

Herrington, Susan, 2007, *When Art is a Garden – Benny Farm by Calude Cormier,* ur *Contemporary Garden Design Aestetics, Creations and Interpretations*, Dumbarton Oaks. Trustees for Harvard University Washington D.C.

Johnstone, Lesley; 2007, *HYBRIDS: Reshaping the Contemporary Garden in Métis,* blue*im*print, International Garden Festival/Les Jardins de Métis

Jones, Susan, 2003, *Reinventing the garden: Chaumont – global inspirations from the Loire*, Thames & Hudson

Kingsbury, Noel och Richardson, Tim, 2005, *VISTA – The culture and politics of gardens,* Frances Lincoln Limited

Meyer, Elisabeth K, 2008, *Sustaining beauty. The performance of appearance. A manifesto in three parts,* Journal of Landscape Architecture, spring 2008 sid.6-23

Paye-Moissinac, 15e festival international des jardins, 2006, *Jouer au jardin* Conservatoire Intenational des Parcs et Jardins et du Paysage, Chaumont-sur-Loire

Richardson, Tim, 2008, *Avant Gardeners,* Thames & Hudson

Sucksdorff, Astrid Bergman, 1984, *Gläntan: en naturbok*, Rabén & Sjögren

Theokas, Andrew C, 2004, *Ground for Review: The garden Festival in Urban planning and Design,* Liverpool University Press

Wembling, Mona, 1993, *Bildkonsten som inspirationskälla*, Stad och Land 120, SLU Alnarp

Wingren, Carola, 2008, *Om landskapsarkitektens roll som skapande konstnär och om estetiken i ett utforskande om mening, uttryck och tillblivelse i yttre och inre landskap*, utkast till slutseminarium inför doktorsavhandling, SLU, Alnarp, ej utgivet material

Periodiskt tryck

Arnold, Katie, Sonama*, Calif: Cornerstone Gardens*, The New Times, 2008-04-27

Olevik, Emma, 2008**,** *Årets trädgårdshändelse!* Allers trädgård, nr 8 2008, sid 60-69

Welcome to Vörland – Your next sustainable holiday, COLORS, nr 271, United Colors of Benetton

Internetkällor

Bilbaojardíns hemsida,
www.bilbaojardin.com

Cao I Perrot Studio, hemsida,
www.caoperrotstudio.com

Chaumont-sur-Loires festivalhemsida,
www.chaumont-jardins.com

Cornerstone Gardens festivalhemsida,
www.cornerstonegardens.com

Festival Internacional de Jardins
Ponte de Lima 2008, festivalhemsida,
www.festivaldejardins.cm-pontedelima.pt

Göteborgs lustgårdars hemsida,
www.goteborgslustgardar.se

Jardín de Metis, Reford Gardens festivalhemsida
www.jardinsmetis.com/english/festival/index.htm

Land Online: Landscape architect news digest, *Catherine Mosbach, International ASLA: Finding Success in Different Directions,* intervju, 2006-10-06,
http://land.asla.org/2006/1031/mosbach.html,

Patrick Blancks hemsida,
www.verticalgardenpatrickblanc.com

Richardson, Tim, *International Gardening Festival inspires,* Telegraph, 2007-07-27
www.telegraph.co.uk/gardening/main.jhtml?xml=/gardening/2007/07/27/garden-festival-emo127.xml

Royal Horticultural Society, *www.rhs.org*

ThinkinGardens Group*, http://thinkingardens.co.uk*

Trädgårdsföreningen i Göteborgs hemsida,
www.tradgardsforeningen.se

Wikipedia: *Ponte de Lima*, 2008-08-22,
http://sv.wikipedia.org/wiki/Ponte_de_Lima

Bildkällor

Göteborgs Trädgårdsförening sid 15, 17
NOD, Naturorienterad Design AB, sid 21
Lorenzo Vitturi, sid 22
John Bauer, sid 24
Astrid Bergman Sucksdorff, sid 31
Ulf Lundkvist, sid 27 (överst)
West 8 urban design and landscape architecture, sid 39
Magnus Svensson, sid 42
Julia Andersson, sid 61, 71, 72, 74, 75-77, 79, 80, 82, 84-92, 96, 97,102
Daniel Larsson, sid 111, 112, 114, 116, 117, 120-122, 127, 128
Karin Frejd, sid 118
Eva Gustavsson, sid 156
Kim, sid 179
Louise Tanguay, Jardins de Métis/Reford Gardens, sid 181, 192
Martha Schwartz Partners, sid 183
Royal Horticultural Society, RHS, sid 185
Domaine de Chaumont-sur-Loire, sid 189
Patrick Blanc Vertical Garden, sid 190
Cao I Perrot Studio, sid 195
Festival Internacional de Jardins Ponte de Lima, sid196
nEmoGruppo Architetti, sid 199

© Kina Bergdahl